№ 87 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼԻ № 87

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲ.
Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ [illegible] եւ 40 կ. [illegible] հասցէն փոխելու վերաբերեալ [illegible]

Յայտարարութիւնների համար տողի գինը (պետիտով)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։ [illegible] Յայտարարութիւններ ընդունվում են՝ Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и Ко, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգ Морская, 11, Վարշավայում Маршалковская, 130, Վիլնոյում Большая 38, Պարիզում 8 Площадь Биржи.
1913 թվի [illegible] բաժանորդները, որոնք [illegible] 1914 թ. [illegible] 2 գրքերը. 1) «Մշակ» և [illegible] 2) «Մշակի» [illegible]

ԱՊՌԻԼԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Արտիստական Ընկերութեան Համերգային Դահլիճ
Երեքշաբթի, ապրիլի 30-ին, կը կայանայ
ՏԻԳ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ
(ԵՐԳԻՉ)
Մասնակցութեամբ Ն. Ա. Գրիկուրօվայի, Ե. Գ. Օլխօվսկիի (ռուսական օպէրայի արտիստ) և Ա. Ֆ. Միկուլիի (ջութակահար)։ Կը դաշնակցէ Ն. Ա. Գրիկուրօվան։ Սկիզբը երեկ. ժ. $8^1/_2$-ին։ Տոմսակները վաճառվում են Ի. Ա. Սուզանաճեանի երաժշտ. գործիք. խանութում։
(շ.կ.ե.) առ. 326. 4—1

ԿԻՐԱԿԻ, ապրիլ 28-ին
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԷՆՔՈՒՄ
ՅՕԳՈՒՏ
Ջրի և Էժանագին Ճաշարանների ու Թէյարանների Ընկերութեան
Տեղի կունենայ գարնանային սովորական
ԶԲՕՍԱՆՔ
Զինուորական երկու երաժշտախումբ։ Բալալայկայի վրա նուագողներ և սազանդարներ։ Ցեր. ժամը 5-ից մինչև երեկ. ժամը 8-ը մանկական այլևայլ խաղեր ղեկավարութեամբ փորձված ուսուցչուհիների։ Պետրուշկա երեկ. ժամը 8-ից մինչև 11-ը։ Պարեր պատանիների համար։ Ամերիկական բազար՝ արժէքաւոր բազմազան առարկաներից բաղկացած։ Պտի-ժվօ։ Հանրամատչելի բուֆէտ։
Զբօսանքի սկիզբը ցեր. ժամը 4-ին։ Մուտքը—մեծերի համար 30 կոպ., երեխաների և աշակերտ-աշակերտուհիների համար 20 կոպ.։
(կ.) առ։ 32?. 2 1

ՀԱՅ ԲԺՇԿՈՒՀԻ
որ ծանօթ է տուբերկուլօզի բժշկութեան նոր մէթօդներին և տիրապետում է ֆրանսերէն լեզուին, ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է
ՄՇՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԵՆԱԼ
Կովկասեան որևէ հիւանդանոցում, կամ թէ արտասահման ուղեկցել որևէ հիւանդի—կնոջ կամ տղամարդու։
Հասցէն՝ С. Петербургъ, 7-ая Рождественская, д. № 15, кв. 6.
Մանրամասնութիւնները կարելի է տեղեկանալ «Մշակի» գրասենեակից։
առ. 324. 3—1

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՐԵՏԻԻ պրկապատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԷՎՄՕՏՕՐԱԿՈՎ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9--1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը։
Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար։
Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանովսկայա)։ Հեռախօս 7—92.
(ա.օ.) առ. 92. 100—57

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Ռտիշչեվսկայա 13, տելեֆոն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից), վաղօրօք գրվելու պայմանով:
Ընդունելութիւն կանանց, ներքին և մանկական խնամքի կարօտ ունեցող երթեւեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը։
Ընդունելութիւն պրօֆ. Մ. Ս. Սուլբօտինի կողմից վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը։
Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցալուղինեան Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Զակրժէվսկի, Ի. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նովիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ռամիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց։ Կօնսուլտանտ՝ պրօֆեսօր Մ. Ս. Սուլբօտին։
(հ.կ.) առ. 779. 100—49

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան
ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ, առանձնապէս թոքերի։
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատօրակսով։
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ.
(երեկոյեան 5—7 ժ.
Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը)։
(ե. հ. կ.) առ. 746. 100-83

ԲԺԻՇԿ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ
Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը։
Հասցէն՝ Ռտիշչէվսկայա № 1.
առ. (կ. ե. հ.) 4. 100--45

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Գ. Յ. ԳԱՐԱԿԻԻԼԵԱՆ
(Նախկին օգնական Կամայեվի)
Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը
Ամեն օր՝ առաւօտեան ժ. 9—$1^1/_2$-ը և երեկ. ժ. 4—7-ը։
Վէլեամինօվսկայա փողոց № 4, բն. 3.
առ. (օ.մ.) 129. 50—26

ՐԱՖՖԻ

Հայ հասարակութիւնը յարգանքով և երախտագիտութեամբ վերյիշում է այսօր իր տաղանդաւոր գրող Րաֆֆիին, որին նա կորցրեց 25 տարի առաջ դեռ այնպիսի հասակում, երբ նրա գրիչը դեռ ևս գործում էր բեղմնաւոր կերպով և կարող էր տալ նորանոր ստեղծագործութիւններ։

Ծանր էր կորուստը, և հայ հասարակութիւնը իր խորին վիշտը մեղմացնում էր այն գիտակցութեամբ, թէ Րաֆֆիի գործերի մի նշանաւոր մասը դարձել է և դառնում է ժողովրդի սեփականութիւն, պահելով նրանց հեղինակին կենդանի՝ ազգային մտածողութեան և զգացողութեան մէջ։

Րաֆֆիի երևան գալը նշանաւոր էր իր ժամանակին։

Նա հանդիսացաւ հայութեան մէջ առաջին խոշոր վիպասանը, որը ասպարէզ հանեց ժամանակակից հայի շարժուն կեանքը իր այրվող հարցերով, որը թափանցեց ազգային տենչերի աշխարհը և տուեց մի շարք հետաքրքրական պատկերներ՝ նկարագրելով հայրենի հողը, ջուրը, ժողովուրդը և նրա մեծ ու փոքր գործողներին։

Րաֆֆին խօսեց հայ ընթերցողի հետ գրաւիչ և դիւրըմբռնելի լեզուով. նա գիտցաւ շահագրգռել ընթերցողին և դարձնել նրա համար հայերէն ընթերցանութիւնը հրապուրիչ, ախորժելի և ուսանելի։

Րաֆֆին ծանօթացրեց մեզ մեր եղբայրակիցների նիստ ու կացի, առօրեայ հոգսերի, տենչ ու կարիքի, բերկրանքի և վշտերի հետ, ոգևորելով մարդկանց դէպի հանրային, եղբայրակցական գործունէութիւն ժողովրդի բարօրութեան համար։

Չէ մեռել Րաֆֆին հայ ժողովրդի մէջ, և նրա գրուածքները նոյն իսկ այժմ կազմում են հայկական ժամանակակից գրադարանի գեղեցիկ զարդը։

Յարգանք տաղանդաւոր գրողի յիշատակին։

Ա. Քալանթար

ՆՇԱՆԱԿԵԼԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Այսօր լրանում է ճիշդ 25 տարի այն օրից, երբ հայ նշանաւոր վիպասան և «Մշակի» տաղանդաւոր աշխատակից Յակոբ Մէլիք-Յակոբեանը—գրականութեան մէջ պարսկերէն «Րաֆֆի» բառով յայտնի—կնքեց իր մահկանացուն։

Անցել են 25 տարիներ և դեռ այսօր լսվում են հայ հրապարակախօսութեան և գրականութեան մէջ ձայներ, թէ Րաֆֆին չունեցաւ իր գործը շարունակող և յաջորդ։

Այդ ձայնը, եթէ ընդունենք նոյն իսկ չափազանցված, ցոյց է տալիս, որ Րաֆֆու կատարած դերը և բռնած տեղը հայ գրականութեան, հայ վիպագրութեան մէջ նշանաւոր է եղել և նրա գործունէութիւնը խոր հետքեր է թողել հայութեան մտաւոր կեանքում։

Րաֆֆին մտաւ հայ գրական ասպարէզը և սկսեց եռանդուն գործունէութիւն միայն «Մշակ» լրագրի երևումից յետոյ, երբ նա սկսեց աշխատակցել Գրիգոր Արծրունու այդ թերթին, որ գալիս էր հիմն ի վեր տապալելու հայկական բոլոր հին աշխարհհայեացքները, արմատացած աւանդութիւնները, նախապաշարումները և ազատագրութեան, զարգացման ուղիներ հարթելու հայ ժողովրդի առաջ։ Նա այդ ժամանակ արդէն հասակաւոր տղամարդ էր և յայտնի միայն շատ քիչ անձանց «Հիւսիսափայլ» ամսագրի մէջ 60-ական թւականների սկզբին տպված իր մի յօդուածով Ախթամար կատարած ճանապարհորդութեան մասին «Ջայն տուր, ով ծովակ» բանաստեղծութեամբ, ներշնչված հայրենասիրական ոգով։

Հետևաբար Րաֆֆիի տաղանդը, որ, անշուշտ, թաքնված էր մոխրի տակ և առկայծելու միջոցի էր սպասում, աճեց, զարգացաւ և կոփվեց «Մշակի» քուրայի մէջ, Գր. Արծրունու յայտաբարած նոր, լուսաւոր և կենսունակ իդէաների և հայեացքների ազդեցութեան ներքոյ։ Հաւանական է, որ եթէ հայ կեանքի մէջ առաջ չը գար Գր. Արծրունին իր «Մշակով», Րաֆֆին միայն շատ սակաւ անձանց շրջանում յայտնի Յակոբ Մէլիք-Յակոբեանը և չը խաղար այն ահագին դերը հայ գրականութեան և թիւրքահայ ժողովրդի ազատագրութեան գործի մէջ, որպիսին նա խաղաց, գործելով երկար տարիներ «Մշակի» մէջ, որտեղ տպված են նրա գլխաւոր և նշանաւոր արտադրութիւնները, և ապա իր այլ գրքերով։

Րաֆֆին չը հանդիսացաւ զուտ գեղարուեստական գրող, արտայայտիչ փիլիսոփայական, համաշխարհային գաղափարների և մտքերի։ Ոչ, իբրև զուտ գեղարուեստական գրող նրա դերը երկրորդական է, և նա չէ կարող մեծ տեղ բռնել առհասարակ գրականութեան մէջ այդ տեսակէտից։ Բայց իբրև հրապարակախօս-վիպասան և քարոզիչ, իբրև հայրենասիրական-ազատագրական ներշնչումների ներկայացուցիչ՝ Րաֆֆին առաջնակարգ և անզուգական տեղ է գրաւում և պէտք է դեռ երկար ժամանակ գրաւէ հայ գրականութեան և պատմութեան մէջ և նրա երկերի մէջ արտայայտված տենդենցները, մօտիվները երկար և ձիգ տարիներ պէտք է ազդեն մտքերի վրա, համակեն սրտերը ոչ միայն հայոց, այլ և ուրիշ ժողովուրդների, որոնք հայերին բաղդակից են և վիճակակից, որովհետև աշխարհի մէջ միշտ գտնվելու են հարստահարված, ճնշված ազգեր և ժողովուրդներ, տենչացող ազատութեան, ըմբոստացող ստրկութեան դէմ, ձգտող՝ մարդկային արժանավայել իրաւունքներ ձեռք բերելու։

Այսօր հայ ժողովուրդը Պարսկահայաստանի մի խաւար անկիւնից դուրս եկած, պարսկական բռնութեան ներքոյ մեծացած, բայց այդ բռնութեան շղթաները թօթափելու տենչով համակված և Թիւրքահայաստանի ստրկացած հայ ժողովրդի ազատագրութեան կոչնակը հնչեցնող մեծ մարդու—Րաֆֆիի—յիշատակը խորին երախտագիտութեամբ յիշելով՝ ցաւ կարող է յայտնել միայն, որ մեծ վիպասանի և ազգային գործչի տենչանքը դեռ մնում է անիրագործելի։

Արդեօք նրա մահվան մօտաւոր տարեդարձին կունենա՞նք բաղդ կռանալու նրա գերեզմանի վրա և ասելու՝ «Հանգչիր խաղաղութեամբ յաւիտենականութեան մէջ, իղձերդ կատարված են»։

Հ. Առաքելեան

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Լրացաւ 25 տարի այն օրից, երբ հայ հասարակութիւնը թաղեց իր տաղանդաւոր վիպասան Րաֆֆիին։

Քսանհինգամեակի առիթով «Մշակի» խմբագրութիւնը այսօր երեկոյեան կունենայ մի մտերմական երեկոյթ նուիրված «Մշակի» անդրանիկ և բեղմնաւոր աշխատակցի յիշատակին։ Կարդացվեն բանախօսութիւններ, կը կարդացվեն յիշողութիւններ։

Այդ երեկոյթի նկարագրութիւնը կը տանք «Մշակի» վաղվայ համարում։

Հայ Գրողների Ընկերութիւնը իր այսօրվայ նիստը նուիրում է նոյնպէս Րաֆֆիի յիշատակին։

Վաղը, ուրբաթ, Գրական-Գեղարվեստական Սալոնում տեղի կունենայ երեկոյթ բարդ ծրագրով, որի մէջ կը մտնեն յիշատակութիւններ երկու վիպասանների՝ Րաֆֆիի և Ծերենցի, կը կարդացվեն ատենաւորներ Րաֆֆիից և տեղի կունենայ երաժշտական բաժին։

Շաբաթ օր, ապրիլի 27-ին Հայ Ազգագրական Ընկերութիւնը կը կազմակերպէ երեկոյթ իր անդամների համար հանգուցեալ վիպասանի յիշատակին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
23 ապրիլի

Կ. Պոլիս.—Օսմանեան լիազօրներ Օսման Նիզամ-փաշան, Բաացարեաէֆենդին և Էդիբ-բէյը մեկնեցին Լոնդոն։

Աթէնք.—Գէորգ թագաւորին սպանող Սխինասը դատարանի շինութեան պատուհանից իրան նետեց և մահացաւ։

Լոնդոն.—Սուֆրաժիստուհիները հրդեհեցին հարաւային Լոնդոնի ամենագեղեցիկ տաճարը՝ ս. Կատարինէի եկեղեցին։ Վնասները հասնում են 10,000 ֆունտի։

Փարիզ.—Սպանական թագաւորի կեանքի դէմ, «Մատէնի» ասելով, երեան հանվեց դաւադրութիւն։ Կալանաւորված են երկու անիշխանական սպանացի։

Լիսաբոն.—Մինտէզօ հիւանդանոցի մօտ խորտակվեց մի ձկնորսական նաւակ, որի մէջ նստած 20 հոգին խեղդվեցին։

Մուկդէն.—Ի նկատի ունենալով այն լուրերը, թէ միապետական անկարգութիւններ են պատրաստվում, Պեկինից կարգադրվեց ուժեղացնել Պեկին-Մուկդէնի երկաթուղու հսկողութիւնը, ինչպէս և Մանջուրիայում կարգ ու կանոնը։

Պեկին.—Քննելով փոխառութեան գործը, ստորին պալատը, սկզբունքով չառարկելով փոխառութեան դէմ, գտաւ կառավարութեան գործողութիւնները ներկայ դէպքում ոչ օրինական և որոշեց վերադարձնել կառավարութեանը փոխառութեան պայմանագիրը։

Զանազան գաւառներից բողոքներ են ստացվում փոխառութեան դէմ։ Հարաւայինների դժգոհութիւնը Պեկինի կառավարութիւնից աճում է։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
23 ապրիլի

Լոնդոն.—Պ. Հ. Գ. Թղթակցի մասնաւոր տեղեկութիւնների համաձայն, դեսպանաժողովի խորհրդակցութիւնը մեծ գոհունակութեամբ ընդունեց Գրէյի զեկուցումը Չերնոգորիայի վճռի մասին։ Որոշվեց, որ Սկիւտարը կը գրաւէ ծովային նաւատորմը։ Նաւաճմանը մասնակցելու են բոլոր մեծ պետութիւնները։ Չերնոգորիային ժամանակ կը տրվի դուրս հանելու Սկիւտարից բոլոր ռազմամթերքը, թնդանօթներն ու մնացած զէնքերը, ինչպէս և զօրքերին։ Անկախ գործողութիւնների վտանգը այժմ համարվում է անցած։ Դեսպանաժողովի խորհրդակցութեան յետագայ խնդիր դառնալու է Ալբանիայի կազմակերպութեան հարցի քննութ/ւնը։ Մեծ պետութիւնները այդ հարցը համարում են միջազգային, որ միանգամայն բացառում է որևէ մեծ պետութեան անկախ գործողութիւնները։ Չերնոգորիային կոմպէնսացիա տալու հարցը կը քննվի Սկիւտարը միջազգային զօրքերով գրաւելուց յետոյ։

Մամուլը գոհունակութիւն է յայտնում Սկիւտարի հարցի լուծման առիթով։ «Թայմսի» առաջնորդողը վերջանում է հետևեալ խօսքերով. «Դեռ մնում են շատ պրօբլէմներ. բայց երբ դիւանագէտները լուծեցին աջողութեամբ մի պրօբլէմ, միւսը արդէն չի յուզի նրանց։ Դիւանագէտները մեծ ծառայութիւն ցոյց տուին Եւրոպայի առաջ և անկասկած բարձրացրին իրանց պրէստիժը»։

Բէլգրադ.—Մատնանշելով Եւրոպայի ցանկութիւնը՝ տալ Չերնոգորիային տէրրիտօրիալ և դրամական կօնպէնսացիա, եթէ սա ենթարկվի մեծ պետութիւնների կամքին, ինչպէս նաև ընդգծելով՝ որ Չերնոգորիայի մերժումը կարող է առաջ բերել աւստրիական և իտալական զօրքերի գործողութիւն Ալբանիայում, որ վտանգի կենթարկէ բալկանեան միացած պետութիւններին, «Սամօուպրավան» գրում է. «Այսօրինակ կօնիւնկտուրայի մէջ չերնօգօրական ղեկավար շրջանները պէտք է հաշվեն ստեղծված դրութեան հետ և ընդունեն առաջարկվող կօմպէնսացիաները։ Գտնել կանօնաւոր ելակէտ վրճռական րօպէին նոյնքան կարևոր է, ինչպէս քաջութեամբ կռւել կռւի դաշտում։ Մենք յոյս ունենք, որ ցեղակից ժողովրդի պարագլխի խելացիութիւնը և նրա խորհրդատուների խելամտութիւնը ցոյց կը տան այդ կանօնաւոր ճանապարհը»։

Հաշտութեան բանակցութիւնները վարելու համար ընտրված լիազօր Նովակօվիչը մեկնեց Լոնդոն։

Ցէտինիէ.—Սկիւտարի հետ կապված ճգնաժամը լուծված է համաձայն մեծ պետութիւնների պահանջի։ Չերնօգօրիան հաղորդեց, որ Սկիւտարը յանձնում է մեծ պետութիւններին։ Թագաւորը դեսպանաժողովի նախագահին ուղարկեց այսպիսի հեռագիր. «Իմ կառավարութիւնը ապրիլի 17-ի իր նօտայի մէջ պարզեց իր վարմունքը Իսկիւտարի հարցում։ Այդ վարմունքը ներշնչված է իրաւունքի անխախտելի սկզբունքներից։ Ես իմ ժողովրդի հետ կրկին յայտնում եմ կատարված նուաճումներով սրբագործված իրաւունքի մասին։ Իմ արժանապատւութիւնը և իմ

ժողովրդի արժանապատուութիւնը թոյլ չեն տալիս ինձ հնազանդվել չեզոք պահանջների, ուստի և յանձնում եմ Սկիւտար քաղաքի վիճակը մեծ պետութիւնների ձեռքը»։

Գեներալ Մարտինովիչի կաբինէտը չը համաձայնելով այդ քայլին հրաժարական տուեց, որը և ընդունվեց թագաւորից։

ԱԼԲԱՆԻԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

23 ապրիլի

Վիեննա.—Պարլամենտական գերմանական-ազգային միութեան բիւրօն միապետութեան արտաքին քաղաքական դրութիւնը քննելուց յետոյ որոշում կայացրեց, որով դժգոհութիւն է յայտնվում արտաքին ճգնաժամը ձգձգելու առիթով, որի պատճառով տուժում է միապետութեան պրէստիժը և ազգաբնակութեան վրա ծանր բեռ է ընկած։ Բիւրօն պահանջում է շուտով լուծել ճգնաժամը։

Աւստրո-իտալական բանակցութիւնները ալբանական հարցի առիթով ընթանում են դանդաղ և դեռ ևս չեն յանգել հայեացքների միութեան։ Հակառակ նախկին յայտարարութիւնների երեկոյեան լրագիրները հաղորդում են, որ ներկայ րոպէին դեռ ևս վճիռ չէ կայացված Աւստրիայի և Իտալիայի անմիջական ռազմի գործողութեան մասին Ալբանիայում։

Լրագիրները գոհունակութեամբ ընդգծում են, որ շուտով Սկիւտարը դատարկվելու է և յայտնում են, որ կոմպենսացիայի մասին խօսք լինել չէ կարող։ «Ցայտը» ասում է, որ Չերնոգորիան դադարել է ընդունել լըջօրէն Աւստրիայի սպառնալիքները։

Լրագիրների ասելով Աւստրո-Ունգարիան և Իտալիան մտադիր են միասին գործադրել իրանց ծրագիրը Ալբանիայի վերաբերութեամբ։ Ըստ երևոյթին, զինուորական արշաւախմբի միտքը թողնված է։ «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» եռանդով պաշտպանում է Իտալիայի հետ կապած դաշնակցութիւնը, բայց խօսում է արշաւախմբի դէմ, կարծելով, որ դրանից կարող են առաջ գալ նոր վէճեր Աւստրո-Ունգարիայի և Իտալիայի միջև։

«Վինէր-Ալգ. Ցայտ.»-ը գրում է. «Եթէ հաստատվի այն ենթադրութիւնը, որ Էսադ-փաշան հեռու է այն արկածներից, որ վերագրում են նրան չերնոգորցիք և սերբերը, այն ժամանակ Աւստրո-Ունգարիան ամեն ջանք գործ կը դնէ համերաշխութիւն կայացնել ալբանական ժամանակաւոր կառավարութեան և Էսադ-փաշայի միջև։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Պետերբուրգի Հեռ Գործ.)

23 ապրիլի

Ալէքսանդրիա.—Հայ գաղութը միտինգ կայացրեց։ Ներկայ էին 300 մարդ, որոնց թւում երկու հայազգի պատգամաւոր Կ. Պոլսից։ Որոշվեց միջնորդել Թիւրքաց կառավարութեան առաջ հայկական վիլայէթների վարչական ապակենտրոնացման մասին։

—

(Լրագիրներից)

«Н. Вр.»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից.

«Այստեղ ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, երբ գերմանական «Բրէսլաու» զրահանաւը այցելեց Մէրսինի նաւահանգիստը, նաւապետը 3 օֆիցէրի ուղեկցութեամբ համազգեստով գնաց Ադանայի գաւառի գլխաւոր քաղաքը, ուր իբր թէ յայտնել է վալիին, որ եթէ մահմեդականների ներկայ յուզմունքն արտայայտվի ընդդէմ հայերի մասսայական անկարգութիւնների ձևով, այդ դէպքում գերմանական կառավարութիւնը չէ կարող սառնասիրտ մնալ և պատասխանատու կը ճանաչէ անձամբ վալիին. դրանից յետոյ զրահանաւի նաւապետը այցելեց հայոց արքեպիսկոպոսին և խնդրեց նրան հաղորդել ազգաբնակութեանը, որպէսզի նա չը յուզվի, որովհետև Գերմանիան արթուն հսկում է և ձեռք կառնէ ամեն անհրաժեշտ միջոցները՝ հայերի կեանքն ու գոյքը պաշտպանելու համար։ Զորեքշաբթի օրը գերմանական դեսպան Վանհէնհէյմը մեծ վէզիրի և ներքին գործերի մինիստրի ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն հանգամանքի վրա, որ մահմեդականների ներկայ յուզմունքը Հայաստանում յիշեցնում է իրանից այն գրգռումը, որ նախօրեակ ծառայեց հայերի վերջին կոտորածին, և յամառութեամբ խորհուրդ տուեց ձեռք առնել եռանդուն միջոցներ՝ նոր անկարգութիւնների առաջն առնելու համար։

«Գերմանական այդ երկու քայլը ունեն մեծ նշանակութիւն, որովհետև հաստատում են, թէ Գերմանիան աշխատում է գրաւել հայ ազգաբնակութեան համակրութիւնը»։

— —

«Н. Вр.»-ի ասելով, Պետերբուրգում ստացված վերջին տեղեկութիւնների համաձայն, ի նկատի ունենալով Բ. Դրան անգործութիւնը քիւրդերի նկատմամբ, որոնք հալածում են հայերին, Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքը մտադիր է հրաժարվել։

Անատոլիայի հայ ազգաբնակութեան դրութիւնը չափազանց վատ է։

—

Անգլիական «Nin. Century» լրագրում մի քանի շահեկան յօդուածներ են տպված Ասիական-Թիւրքիայի և հայերի մասին։

—

Բ. Դուռը մտադիր է հրաւիրել երկու անգլիացու Սիրիայի բարենորոգումների գործադրութեան վրա հսկելու համար և չորս գերմանացու՝ Անատոլիայի նահանգների բարենորոգումների վրա հսկելու համար։

Յիշեալ գերմանացիներից երկուսը հսկելու են Ռուսաստանին սահմանակից հայկական բոլոր 6 վիլայէթների վրա։

—

Բ. Դրան մօտ շրջաններից հաղորդում են, որ Վիեննայի դեսպան Հիւսէին-Հիլմի-փաշան վերադառնալով Կ. Պոլիս ստանձնելու է Փոքր-Ասիայի նահանգներում բարենորոգումներ գործադրելու պաշտօնով հաստատված մասնաժողովի նախագահի պաշտօնը։ Բարենորոգումների ծրագիրը մշակելուց յետոյ, Հիւսէին-փաշան նշանակվելու է Փոքր-Ասիայի վիլայէթների գեներալ-տեսուչ։

—

Առաջին հերթին հայկական նահանգներում բարենորոգումների մասնաժողովը կանոնաւորելու է հայերի և քիւրդերի հողային յարաբերութիւնները։

— —

Կ. Պոլսի հայոց մամուլը միաբերան գոհունակութիւն է յայտնում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ցոյց տըրված կայսերական ողորմած շնորհի առիթով։ Դրանում տեսնում են նշան, որ ռուս կառավարութիւնը հետաքըրքըրվում է հայկական հարցով։

—

Կ. Պոլսում ռուսաց դեսպան Գիրսը այցելեց հայոց պատրիարք Արշարունուն։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 8/21 ապրիլ

Ազգային ժողովի զանազան խմբակցութեանց ներկայացուցիչներն անցեալ օր գումարում մը ունեցան։ Պաշտօնական տեղեկատուութեան համաձայն, այդ գումարման մէջ մասնաւորապէս խնդրոյ առարկայ եղած է գաւառական հարստահարութեանց հարցը և որոշուած է առաջարկել վարչութեան, որ ընդունի իբր օժանդակ՝ խորհրդարանական յանձնախումբ մը, որ զբաղի միայն հարստահարական խնդիրներով և անոնց հետապնդութեամբ։

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ այս տեսակ առաջարկ մը եղաւ վարչութեան, որ մերժեց ընդունիլ այս ձևով օժանդակութիւն մը, ասիկա համարելով անվստահութեան ցոյց մը։

Խմբակցութիւնները այն ատեն լռելեայն համաձայնեցան, և անկէ ի վեր գործը կը մնար ուր որ էր։

Հիմա որոշուած է Հայկ Խոճասարեանէ, Շահրիկեանէ և Հրանտ Ասատուրէ բաղկացած պատգամաւորութեան միջոցաւ վերստին առաջարկել, որ հարստահարական խորհրդարանական յանձնախումբ մը ստանձնէ վարչութեան պատասխանատուութեան մէկ մասը։

Վարչութեան տրամադրութիւնները այս մասին դեռ ճշդուած չեն և կարելի չէ հիմակուընէ յայտնել, թէ այս անգամ ինչ ընդունելութեան պիտի արժանանայ երեսփոխանական խմբակցութեան առաջարկը։

Սակայն պէտքը անհրաժեշտ է, վասնզի ասկէ յետոյ շատ պարզ է, թէ հարստահարութեանց խնդիրը պիտի դառնայ մշտական օրակարգ մը, քանի որ գարնան հետ, ճամբաները բացուելով, դարձեալ վաչկատուն ցեղեր պիտի սկսին գործունէութեան, և պատերազմէն վերադարձող պարտուած զինուորները պիտի իրենց պարտութեան վրէժը լուծեն խեղճ անզէն հայերէն։

Այս դժբաղդ պատկերին առջև արդէն վրդովուած է բոլոր հայութիւնը, և քանի կաճի հաշտութեան յոյսը, այնքան աւելի սուկալի կը դառնայ հայոց մտատանջութիւնը։

Երզնկայի մէջ պատրաստուած ռմբերու չարաղէտ պայթումն ալ անգամ մը ևս կուգայ դառնացնել այս վիճակը, բոլոր Թիւրք տարրին մէջ անշուշտ հայոց նկատմամբ կասկած մացնելով։

Սակայն երբեմն չարիքներ կան, որոնք բարիք կը դառնան։ Երզնկայի այդ աղէտալի դէպքն ալ թերևս օր մը անոնց կարգը պիտի դասուի։ Վասնզի յայտնի ապացոյց մը եղաւ ասիկա, թէ հայը երևակայուածին պէս բոլորովին անզէն չէ և թէ կը պատրաստուի։ Ասիկա թերևս Թիւրքական միտումները զսպելու և չափաւորելու համար օգտակար ըլլայ։ Միւս կողմէն՝ կառավարական օրգաններու արտայայտած միտքերէն ալ շատ դիւրին է եզրակացնել, թէ այդ պայթումը ինչ տպաւորութիւն թողած է կառավարական շրջանակներու վրայ։

Անիկա նոր փոթորկի մը ազդանշանը կը համարուի, նշանը նոր աղէտներու, որոնք Անատոլուի կը սպառնան, և անիկա ալ նոր Րումէլի մը դարձնելու հաւանականութիւնը կուտան։

Եւ եթէ պետութեան այս տագնապալի օրերուն տրամադրութիւնը չէ այս մտածութիւնը, պէտք է ասիկա ալ իր կարգին ազդանշանը համարիլ տարբեր խրատութեան մը, որ պատուաբեր պիտի ըլլայ օսմ. պետութեան վարիչներուն համար։ Ասիկա ապացոյց մը պիտի ըլլար պետական վարչութեան մէջ փորձառութենէն օգտուելու մեծագոյն իմաստութեան, ուրկէ մինչև հիմա զուրկ եղած են օսմ. պետութեան վարիչները։

Եթէ օսմանեան պետութեան վարիչները կարենան պաղ արեամբ դատել իրերը, անոնց վարանման պիտի կարենան անմիջապէս դնել իրենց մատը բուն վէրքին վրայ և ճանչնալ ցաւ մը, որ այդ պայթումները առաջ կը բերէ։

Անիկա միայն երկու պատճառ կրնայ ունենալ։

ա) Կեանքի անապահովութեան դէմ ինքնապաշտպանութեան բնազդը։

բ) Կամ կառավարութեան դէմ ժողովուրդին դժգոհութեան շարժառիթը։

Հայ ժողովուրդը կը գտնուի այս երկու վիճակներուն մէջ ալ միանգամայն։

Անոր կեանքը, գոյքը և պատիւն ապահովութեան մէջ չէ։

Անիկա կառավարութենէն գոհ չէ, վասնզի սա ոչ միայն չի կրնար երաշխաւորել կեանքի, գոյքի և պատուի անբռնաբարելի իրաւանց ապահովութիւնը, այլ հասարակ ու պարզ արդարութիւն մը իսկ չի կրնար գործադրել, և հայոց վիճակը գրեթէ անտանելի դարձուցած է՝ յայտնի անարդարութիւններով, ոտնակոխ ընելով հայոց ամենէն տարրական իրաւունքներն ու պահանջները։

Ո՞վ է այս վիճակին պատասխանատուն, եթէ ոչ նոյնիսկ կառավարութիւնը, որ չի կրնար երբեք յաւակնիլ ըսելու համար, թէ ինքը կրցած է հայոց ապահովել իրենց կեանքը, գոյքը և պատիւը և հաստատել Հայաստանի մէջ ռէժիմ մը, որ ապահովէր հայոց ազգային և անհատական իրաւունքները։

Այս անարդարութիւնները, կողմնակալութիւնները, ինչպէս և անապահովութիւնն էր, որ պետութեան ձեռքէն խլեց Րումէլիի պէս գոհար երկրամաս մը, հոն ալ տեսնելով որ ժողովուրդը ռմբերու դիմէ իր բռնաբարուած իրաւունքը յիշեցնելու համար։

Եւ յայտնի է, թէ հետևանքը ի՛նչ եղաւ։

Նոյն սպառնալիքը հիմա կը սաւառնի նաև Անատոլուի վրայ։

Ահա Սուրիան, ահա Հայաստանը։

Երկու գլխաւոր աշխարհամասերը Անատոլուի՝ զգոն են Թիւրք կառավարութենէն և գործնականապէս կարտայայտեն իրենց դժգոհութիւնը։

Խելացի, հեռատես և ճշմարտապէս երկրին շահերուն գիտակից կառավարութեան մը վայել է, որ, օգտուելով անցեալ փորձառութենէն, անմիջապէս ձեռք առնէ այնպիսի միջոցներ, որոնք միայն արդիւնքները չջնջեն, այլ և արմատախիլ ընեն պատճառները։ Թիւրք մամուլը, ինչպէս ըսինք, առ այժմ շատ խոհական կերպով կարտայայտուի, նոյնիսկ իրաւունք տալով հայոց, որ երկար սպասումներէ յետոյ կը դիմեն յուսահատական միջոցներու։

Կը խոստովանին նոյնպէս անցեալ չորս տարիներու մէջ իրենց չափազանց դանդաղութիւնն ու ապիկարութիւնը և Հայաստանի կացութեան բացարձակ աննախանձելի ու թշուառ վիճակը։

Մտքերու այս տրամադրութիւնը և արտայայտուելու այս ձևերը որքան անկեղծ են՝ ասիկա չենք կրնար երաշխաւորել, սակայն շատեր իրաւամբ դիտել կուտան, թէ այս խօսքերը պարզապէս մինչև հաշտութեան կնքումը ժամանակ շահելու միջոցներ են, և անկէ յետոյ դարձեալ հին վրէժխնդրական ուղղութիւնն է որ պիտի ընդգրկուի։

Ասոր համար ալ համոզիչ փաստեր կան։ Շատ լաւ կը յիշուի, թէ Յունաստանի վարչապետը, Վէնիզելոս, ասկէ առաջ Լոնդոնի բանակցութեանց միջոցին արտայայտուելով Թղթակցի մը՝ յայտնած էր, թէ ամեն ջանք պիտի թափէ Ասիական Թիւրքիոյ յոյնաց համար երաշխաւորութիւններ ստանալու՝ հաշտութեան դաշնագրին մէջ։

Դարձեալ կը յիշուի, թէ Թիւրք Թերթերը ասկէ առաջ գրեցին, թէ Հակկը-փաշա Լոնդոնի մէջ կաշխատի օսմանեան պետութեան հողային ամբողջութիւնը 30 տարի անբռնաբարելի դարձնելու։ Այս կերպով ապագայ ռուսական առաջխաղացութեան մը, կամ Սուրիոյ վրայ ֆրանսական արշաւանքի և կամ Յունաստանի կողմէ յոնիական ափերուն վրայ յաւակնութեան մը առաջքն առնելու կաշխատուէր։

Հիմա Սուրիոյ և Հայաստանի մէջ ծագած խնդիրները, կըսուի թէ, աւելի մեծ իրաւունք մը պիտի տան Վէնիզելոսի, և թերևս բոլոր Եւրոպայի, որ Բերլինի դաշնագիրին այս հիմնական սրբագրութեան առթիւ՝ միակ անփոփոխելի մնացած 61-րդ և 62-րդ յօդուածներուն մասին ալ կարգադրութիւն մը պահանջեն և նոր դաշնագիրներու մէջ ալ այս մասին տրամադրութիւններ նշանակուին, ապագայ միջամտութեանց բաց դուռ ձգելով։

Ասիկա Հակկը-փաշայի առաքելութեանց վիժումը պիտի ըլլար, հետևաբար այս խնդիրները չմեծցնելու և անոնց նկատմամբ դաշնագրական յանձնառութիւններու տեղի չտալու համար՝ Թիւրքիա սիրաշահող դիրք մը բռնել կուզէ։ Ասոր համար է, որ Երզնկայի ռմբերու դէպքը կարդարացնեն, և Սուրիոյ շարժումը իր սաղմին մէջ խեղդելու համար արաբներու բոլոր պահանջին գրեթէ մէկ անգամէն գոհացում տուին, հակառակ անոր՝ որ երբեմն անոնց դէմ կատաղօրէն և ուժգին կերպով պայքարած էին։

Այս դատաստանը որքան ճշմարիտ ըլլալը կարելի չէ վճռաբար ըսել։ Սակայն անիկա չափազանց ճշմարտանման է Թիւրք կառավարութեան խոստմնազանցութիւնը ապացուցեալ և տրուած ճշմարտութիւն մը ըլլալով։

Այս տեսակէտին դէմ ուրիշներ ունին տարբեր ըմբռնում մը, որ նոյնպէս կը Թուի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐՐԵԱԿ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԵՆԴԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

—

Եւրոպական հաւասարակշռութեան երկու հակադիր ծանրութիւնները, որոնցից մէկը երրեակ դաշնակցութիւնն է հանդիսանում (Գերմանիա, Աւստրո-Ունգարիա, Իտալիա), իսկ միւսը՝ երրեակ համաձայնութիւնը (Ռուսաստան, Ֆրանսիա, Անգլիա), իրօք իրար համազօր ուժեր չեն կազմում։ Առանձին վերցրած՝ նրանցից առաջինը աւելի թեթև է կշռում. իսկ եթէ հաշւի առնենք նաև այն բոլոր մանր պետութիւնները, որոնք, թէև պաշտօնապէս չեն մտնում այդ երկու հակադիր ուժերի մէջ, սակայն անպաշտօն կերպով թեքվել են, ըստ իրանց շահերի տրամադրութեան, դէպի նրանցից մէկը կամ միւսը, կը տեսնենք, որ այդ երկուսի միջև եղած տարբերութիւնը շատ աւելի զգալի կը դառնայ։

Այս հանգամանքն է ահա, որ հարկադրում է երրեակ դաշնակցութեանը մի կողմից՝ ստուարացնել իր զինուորական ուժը, միւս կողմից՝ նետվել դիպլոմատիական հրապարակ մի այնպիսի քաղաքականութեամբ, որի թունաւոր նետերը վերջին չորս ամսվայ ընթացքում անդադար հարուածում են անխնայ երրեակ համաձայնութեանն ու նրա արբանեակներին և որի խորհրդները մի օր կաշկանդելու են նրանց իրանց լարած թակարդի նեղ ցանցերի մէջ։

Եթէ մի յետադարձ հայեացք ձգենք վերջին չորս ամսվայ ընթացքում բալկանեան պատերազմի շուրջը կատարված դիպլոմատիական ակտերի վրա, կը տեսնենք, որ այդ ասպարէզում գործողը եղել է համարեա թէ միայն երրեակ դաշնակցութիւնը և իրագործել է մի առ մի իր ծրագրի բոլոր կալլիկները. մինչդեռ երրեակ համաձայնութիւնը դրա հանդէպ ցոյց է տուել միայն մի անբացատրելի անտարբերութիւն։

Դիտենք սակայն փաստերին։

Գերմանական կանցլէրը րէյխստագում երկրի զինուորական ուժի աւելացնելը պարզօրէն պատճառաբանեց սլաւիզմի և գերմանիզմի մօտալուտ պայքարով։ Նա յայտարարեց, որ Թիւրքիայի կրած պարտութիւնը իրանց կորուստն է, իսկ իրանց հակառակորդների՝ շահը։

Եւ իրօք։ Գերմանիան այլ ևս չէ կարող յոյս դնել Թիւրքական բանակի վրա։ Նախկին սուլթանների փոխարէն այժմ Բալկաններում դաշնակցել են չորս մանր ժողովուրդներ, որոնք զէնքի ուժով ցոյց տուին իրանց արժէքն ու գոյութեան իրաւունքը նրանց, որոնք յամառօրէն ժխտում էին այդ։ Բալկանեան այդ չորս ժողովուրդները թէ իրանց քաղաքական շահերով և թէ ցեղով, կրօնական դաւանանքով ու ազգային պատմական աւանդութիւններով Ռուսաստանի հետ են կապված և կարիքը ներկայացած դէպքում նրա զինակիցը կը դառնան։

Ի՞նչ է մնում անել ուրեմն երրեակ դաշնակցութեանը։ Վերականգնել Թիւրքական խորտակված ուժը՝ անկարելի է. Եւրոպան քառորդ դար շարունակ նրա համար ֆինանսական, դիպլոմատիական, զինուորական նեցուկ հանդիսացաւ, այնու ամենայնիւ ոչինչ դուրս չեկաւ։

Սակայն, եթէ անհնար է ծանրացնել կշեռքի թեթև թաթը, կարելի է թեթևացնել ծանրը։ Պէտք է դիմել ուրեմն կշեռքի ծանր թաթին, պէտք է խանգարել բալկանեան դաշնակից պետութիւններին վայելելու իրանց յաղթութեան պտուղները։ Եւ այս նպատակով երրեակ դաշնակցութիւնը յանձին Աւստրիայի կանգնեցրել է արդէն բալկանեան դաշնակիցների կողքին մի արհեստական Ալբանիա, որոշելով նրա բարձրագոյն հովանաւորութիւնը յանձնել Աւստրիային և նրա գահի վրա բազմեցնել Մէկլենբուրգի իշխաններից մէկին։

Շատերին երևի հանելուկային կը թւայ Աւստրիայի այս բարեացակամ վերաբերմունքն ու մեծահոգութիւնը դէպի Ալբանիան և շատ շատերի համար երևի տարօրինակ ու անհասկանալի կը մնայ Ալբանիայի անկախութեան իրականացումը այն պարագային, երբ բազմաչարչար հայ ժողովրդի դատը, որ տասնեակ տարիներ նոյն եւրոպական դիւանագէտների դռներն է մաշել, քրօնիկ հիւանդութիւն դարձած՝ միշտ մղկտացել է, շատ խոստումներ տեսել ու միշտ էլ անտես առնվել, նորից մոռացվում է և այս անգամ համարեա վերջնականապէս թաղվում։ Մի՞թէ այդ մի բուռն կիսաքաղաքակիրթ խաշնարած ժողովուրդը աւելի արժանիքներ ունէր, քան հայերը, և կամ մի՞թէ նրա վիճակն աւելի անտանելի էր, քան հայերինը։ Ոչ այս և ոչ այն։ Իրողութիւնն այն է միայն, որ մահմեդական Ալբանիային յատկացված երկիրը բալկանեան դաշնակիցների բերանից խլված մի պատառ է հանդիսանում Աւստրիայի համար, իսկ նրա հովանաւորեալ անկախութիւնը՝ մի օրինաւոր միջոց այդ պատառը խլելու։ Մինչդեռ հայերն իրանց պայմաններով չէին կարող նմանվել ալբանացոց Աւստրիայի այդ շահախնդրական նպատակների հանդէպ։

Երրեակ դաշնակցութիւնը կատեգօրիկ կերպով արգելում է բալկանեան պետութիւններին պատերազմական տուգանք պահանջել պարտված Թիւրքիայից, որպէսզի նրանց ֆինանսական դրութիւնը կրիտիքական վիճակի մէջ մնայ և որպէսզի նրանք այդ նկատմամբ կախեալ լինեն Եւրոպայից։

Նա ցանկանում է խլել Յունաստանից Եգէյեան ծովի յունաբնակ կղզիների մեծագոյն մասը, որպէսզի նրանց հրամցնէ Իտալիային։ Վերջինս յայտարարել է արդէն իր որոշումը 12 մեծ կղզիների նկատմամբ. ըստ այդ պաշտօնական յայտարարութեան, վերոյիշեալ կղզիները բալկանեան պատերազմի ազդեցութիւնից զերծ պիտի մնան այնքան ժամանակ, մինչև որ Թիւրքիան կատարէ Տրիպոլիսի պատերազմին վերջ տուող Լօզանի դաշնագրի բոլոր կէտերը։

Նա ձգտում է բալկանեան պետութիւնների մէջ երկպառակութիւն սերմանել և վիժեցնել նրանց դաշնակցութիւնը, որ ամենայն հաւանականութեամբ կը յարատևէ նաև պատերազմից յետոյ։ Թէև Կըրկ-Քիլիսէի, Լիւլէ-Բուրգասի, Կումանովոյի, Եանինայի, Ադրիանուպոլսի և այլն հերոսները ֆինանսի կողմից ջլատված կը լինեն, բայց դրանց սերտ միութիւնը այնու ամենայնիւ մի պատկառելի ուժ կը կազմէ։ Հարկաւոր է ուրեմն ամեն գնով խանգարել այդ միութիւնը, և իր այդ նպատակին հասնելու համար նա, երրեակ դաշնակցութիւնը, չի վարանում տգեղ խնդիրներ մեքենայելուց։ Ինչպէս յայտնի է, Ռումինիան, Բեռլինի և Վիեննայի կաբինետների դրդմամբ, Բուլգարիայից պահանջում է համարեա ամբողջովին բուլգարաբնակ Սիլիստրիան իր շրջակայքով, չը նայած որ այդ մասերի ազգաբնակութիւնը բազմաթիւ անկեղծ ցոյցերով արտայայտեց, որ չի ցանկանում ուրիշի հպատակը դառնալ։ Միւս կողմից, որպէսզի Բուլգարիային էլ դէպի իրանց գրաւեն ու գրգռեն նրան Յունաստանի դէմ, նոյն երկու կաբինէտները առաջարկում են Սոֆիայի կաբինէտին հետամուտ լինել յետ ստանալու յոյներից Եգէյեան ծովափի մեծ նաւահանգիստ Սալոնիկը, որ հարիւր անգամ աւելի արժէքաւոր է, քան Սիլիստրիան, խոստանալով միևնոյն ժամանակ օգնել նրան այդ գործում։

Արդ, ինչ հետևանք կունենայ այս ինտրիգը։

Սալոնիկի ազգաբնակութեան քրիստոնեայ տարրերն ամբողջովին յոյներից են բաղկացած, և յոյներն էին՝ որ առաջինը ներս մտան Սալոնիկ։ Միւս կողմից՝ յունական վարչութիւնն արդէն ամիսներից ի վեր հաստատվել և կարգ ու խաղաղութիւն է առաջ բերել այդ քաղաքում։ Վերջապէս՝ այդտեղ կուզեն յոյներն իրանց սիրելի թագաւորին։ Կը համաձայնվե՞ն արդեօք յոյները այս բոլորից յետոյ վերադարձնել Սալոնիկը բուլգարներին, և հիմք կունենա՞յ արդեօք բուլգարների՝ պատմական Թեսալոնիկին տէր դառնալը։ Ամենևին, եթէ միայն զէնքի ուժը չը հարկադրէ նրանց։

Բացի այդ՝ Յունաստանը չի հրաժարվի Եգէյեան ծովի կղզիներից, ոչ էլ նա կը համաձայնվի թողնել Եպիրոսը—յունական քաղաքակրթութեան այդ օրրանը—Ալբանիային, ինչպէս առաջարկել էր վերջերս Հռոմի կաբինէտը ըստ իր դաշնակիցների ծրագրի։

Եւ եթէ Բուլգարիան լսէ երրեակ դաշնակցութեան շահադիտական խորամանկ սադրանքներին, ներկայ պատերազմին կը յաջորդէ անխուսափելիօրէն յոյն-բուլգարական պատերազմը։ Այն ժամանակ Բուլգարիան միացած կը լինի երրեակ դաշնակցութեանը, ապագայ բալկանեան դաշնակցութիւնը յօդս կը ցնդի, Յունաստանն ու Սերբիան մեկուսացած՝ մենակ կը մնան իրանց թշնամու առաջ, և ներկայ պատերազ-

ճշմարտանման։ Այնպէս որ կը փորձուինք ընդունիլ, թէ թիւրքական այս շողոքորթ կեղծիքը, որ անոնք ի գործ կը դնեն այս պահուս, նոյն պատճառներէն ծագում առած է միանգամայն։ Այս երկրորդ պատճառը՝ ամանք կը կարծեն թէ՝ է ռուսական շահագրգռութիւնը հայոց վիճակով։

Վերջին առենները տեսնուեցաւ, որ ռուս քաղաքականութիւնը անտարբեր չէ հայոց վիճակին նկատմամբ։ Նոյնիսկ արձագանգ գտած ըլլալով սա լուրը, թէ Ռուսիա կը պատրաստուի պատերազմի և կամ պիտի պահանջէ 61-րդ յօդուածին անվրէպ գործադրութիւնը, թիւրքական սարսափը արդէն սկսած է, մանաւանդ որ յոխորտալու ոեւէ շանս չկայ և համակերպութիւնը միակ ուղին է։

Թիւրքիա իրապէս այնքան ընկճուած է, որ եթէ հայոց համար բարենորոգումներ պահանջող մը գտնուի, անկարելի է որ ընդդիմութեան հանդիպի։

Հետևաբար Թիւրքիոյ արդի վարիչները ամեն բան կ'ընեն, տեղի չտալու այսպիսի պահանջի մը և բոմբ բու իսկ այսքան սիրալիր ընդունելութիւն մը կ'ընեն... ապագային կարգադրելու համար իրենց հաշիւը։

Եթէ այս տագնապը անցնի՝ առանց հայոց համար ոեւէ իրաւունք ձեռք բերելու, այն ատեն ապահով կրնանք ըլլալ, թէ Երզնկայի բոմբերուն հաշուեյարդարութիւնը անհարկու պիտի ըլլայ և այսօրուան բոլոր խօսքերը պիտի մոռցուին։

Հետևաբար պատրաստ ու արթուն կենալու և թիւրքական շողոքորթութենէն խաբուելու չէ։ Շաւալ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՎԱԾ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՏՈՎ

Ալ. Քալանթար շաբաթ օր, ապրիլ 20-ին, Թիֆլիսի Հասարակական կլուբում կարդաց մի դասախօսութիւն «Փոքր Ասիայի տնտեսական հեռանկարների մասին»։

Բանախօսութեան առարկան էր տնտեսական նկարագրութիւնն այն երկրի, որը սահմանակից է Կովկասին և որի բարենորոգումների հարցը դրված է եւրոպական քաղաքագիտութեան առաջ։

Ամբողջ Փոքր Ասիան ներկայումս գրաւել է առանձին ուշադրութիւն եւրոպական դիպլոմատիայի կողմից, բայց աւելի ևս մեծ չափով նրա արեւելեան մասը, որը «հայենակ վեց վիլայէթների» անունն է կրում և միջազգային պաշտօնագրերում ենթակայ է եւրոպական հսկողութեան՝ համաձայն Բեռլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածի։

Այն հետաքրքրութիւնը, որը շարժվել է այդ երկրի վերաբերութեամբ, շօշափում է քաղաքական և տնտեսագիտական մի շարք հարցեր։

Դասախօսը կենտրոնացրել էր իր ուշադրութիւնը տնտեսագիտական խնդիրների վրա։

Առաջ բերենք հիմնական կէտերը։

Արևելեան Անատօլիան կամ Թիւրքահայաստանը, որը պարունակում է իր մէջ Էրզրումի, Վանի, Բիթլիսի, Տիգրանակերտի, Սեբաստիայի և Խարբերդի նահանգները, բնական հարստութիւններով առատ մի երկիր է, որը սակայն ներկայումս գտնվում է տնտեսապէս անմխիթար վիճակի մէջ։

Այդ հարուստ երկրի ժողովուրդը չէ կարողանում հոգալ իր տեղական պէտքերը երկրի տուած արդիւնքներով և ստիպված է դիմել պանդխտութեան։ Տարիներից ի վեր Թիւրքահայաստանի ժողովուրդը պանդխտում է Թիֆլիս, Կ. Պոլիս, Միջերկրական ծովի արևելեան ափերը. իսկ վերջին 10—20 տարիներում նա սկսել է աւելի ևս հեռուները գնալ, և մենք տեսնում ենք պանդխտական մի անգլէն շարժում դէպի Ամերիկա, ուր ներկայումս Փոքր-Ասիայից պանդխտել են աւելի քան 60,000 հոգի, որոնցից 50,000-ը հայեր են։

Իսկ մայրենի երկրի հարստութիւնները մնում են անմշակ։

Բազմատեսակ են այդ հարստութիւնները՝ հանքային, գիւղատնտեսական, արդիւնագործական։

Ցիշատակենք գլխաւորները։

Հանքային հարստութիւններից աչքի են ընկնում՝ քարածուխը, որը դեռ ևս քիչ է շահագործվում, բայց ժամանակով կարող է մեծ գործարանական արդիւնաբերութեան աղբիւր դառնալ։ Քարածխի հանքեր կան Վանի նահանգի Արճակի և Նորդուզի շրջաններում, Էրզրումի նահանգի հիւսիսային մասերում։ Ֆրանսիական մի ընկերութիւն ներկայումս շահագործում է Տրապիզոնի շրջանի մի հանք։

Երկաթի հանքեր կան շատ տեղերում Էրզրումի, Վանի, Տիգրանակերտի նահանգներում, մանաւորապէս Շատախում և Մոկաց երկրում։

Պղնձի հանքերի շերտեր նկատված են շատ վայրերում. և նրանց մէջ գնահատելի է ոռոշ տոկոս ոսկու խառնուրդը։ Պղնձահանքերով առատ են Գաւառը և Ջուլամերիկը։

Նաւթի առատ հանքեր կան թէ Էրզրումի և թէ Վանի ու Բիթլիսի նահանգներում։ Ցայտնի են Բերկրիի, Նորդուզի, Բօհտանի, Դերջանի շրջանների նաւթահանքերը։

Նոյնպէս կան շատ տեղերում արծաթ, արծաթ, ծծումբ, զառիկ, կաւիճ, աղ, հանքային ջրեր և այլն։

Գիւղատնտեսական արտադրանքներից նշանաւոր են բարձրադիր մասում հացահատիկներ, իսկ աւելի ստորադիր և ցածր տեղերում մրգեր, խաղող, բամբակ, ծխախոտ և այլն. հաստատել կարելի է նաև շերամաբուծութիւն, որը ալ որոշ չափով կայ այժմ ևս երկրի ցածր վայրերում այգեգործական, պարտիզպանական և գործարանական բոյսեր։

Փոքր-Ասիան հին ժամանակները կերակրել է միլիոնաւոր ժողովուրդներ այն տեղերում, ուր ներկայումս ամայութիւն է տիրում և ընդարձակ տարածութիւնների վրա ոչխարի հօտեր են արածում։ Եւ այժմ այդ երկիրը կարող է շատ տարիներ մեծ արդիւնաբերութիւն ունենալ և եւրոպական շուկաներին տալ հարիւրաւոր միլիոնների արժողութեան արտադրանքներ։

Բայց երկիրը անբարեկարգ է, վարչութիւնը վերին աստիճանի վատ կազմակերպված, արդիւնաբերական կեանքի համար անհրաժեշտ պայմանները մոռացութեան տրված։ Չը կան հաղորդակցութեան ճանապարհներ, չը կան բանկային հաստատութիւններ, ամենաաննախանձելի վիճակի մէջ է հեռագրական և պօստային յարաբերութիւնների կազմակերպութիւնը։

Պէտք է հոգատար լինել բարեփոխելու մարդկանց արդի կացութիւնը և երկրի արդիւնաբերութեան վիճակը։

Այդ բարեփոխութիւնների իրագործութեանը պէտք է ձեռնարկել թէ երկրի քաղաքական պայմանների բարւոքումներով և թէ տնտեսական մի շարք միջոցներով։

Դասախօսութիւնը ընդունվեց համակրութեան ցոյցերով։

Մի փոքր ընդմիջումից յետոյ սկսվեց վիճաբանութիւնը դասախօսութեան վերաբերութեամբ Գ. Մելիք-Ղարագեօզեանի նախագահութեամբ։ Ուշադրութեան արժանի բացատրութիւններ տուին պ. պ. Ա. Սարուխանեան, Սաֆարեան և ուրիշները։

Ջրոյցին ներկայ էին 50-ի չափ հանդիսականներ։

Երեկոյթը թողեց հաճելի և ուսումնական տպաւորութիւն։ Ն—ն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈԲԵԼ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՇՈՒՐՋԸ

I

Երէկ մենք յայտնեցինք, որ «Մշակի» խմբագիր Ալ. Քալանթար հրաժարական ուղարկեց Մեսրոպ եպիսկոպոսին ապրիլի 22-ին ընտրված թեմական յոբել. յանձնաժողովի անդամակցութիւնից։

Հասարակութեան լուսաբանութեան համար հարկաւոր ենք համարում հաղորդել հետևեալ փաստացի տեղեկութիւնները։

Թիֆլիսի յոբելեանական մասնաժողովը, որ գործում էր Հ. Առաքելեանի նախագահութեամբ, իբր գործունէութեան հիմք ընդունել էր Էջմիածնի յայտարարած ծրագիրը և գլըրցական ֆոնդը։ Նա դիմել էր Կաթողիկոսին, խնդրելով հաստատել իրան։ Այդ միջոցին այն յանձնախումբը, որ առաջ ընտրվել էր և գործում էր Լէօի ու բժ. Զարզարեանի նախագահութեամբ և յայտարարել էր իրան հակառակ Էջմիածնի ծրագրին, դիմում է Մեսրոպ եպիսկոպոսին՝ խնդրանօք միացնել երկու մարմինները։ Եպիսկոպոսը դիմեց Թիֆլիսի մասնաժողովին. վերջինս յօժարութիւն յայտնեց, առաջարկելով որոշ պայմաններ, այն է՝ գըլըրցական ֆոնդը և մասնաժողովի կողմից 12 հոգու ընտրութիւնը՝ տալով իրաւունք ընտրել 12 հոգի միւս յանձնախմբից։ Ահա այս պայմանների հիման վրա միութիւնը հնարաւոր էր։ Ժողովը սակայն ճշգութեամբ չը կատարեց առաջարկված պայմանները և գրանով լիակատար իրաւունք տուեց Թիֆլիսի մասնաժողովին՝ չը համարել իրան լուծված։

Իբրև բացատրութիւն, հարկ ենք համարում զետեղել այստեղ երկու գրութիւն. 1) ապրիլի 22-ի ժողովում կարդացված գրութիւնը «Մշակ» լրագրի և «Արօր» ամսագրի խմբագրութիւնների կողմից և 2) Քալանթարի պատճառաբանեալ հրաժարականը.

II

Վրաստանի և Իմէրէթիայի առաջնորդ սրբազան Մեսրոպ եպիսկոպոսին.

Ի պատասխան ձերդ սրբազնութեան հրաւիրագրին ուղարկել երկ-երկու ներկայացուցիչներ այսօրվայ ժողովին մասնակցելու համար՝ «Մշակ» լրագրի և «Արօր» ամսագրի խմբագրութիւնները պատիւ ունեն յայտնել, որ իրանք պատրաստ են մասնակցել մի նոր յոբել. յանձնաժողովի ընտրութեան այն պայմաններով, որոնք բացատրված են Թիֆլիսի յոբել. մասնաժողովի որոշման մէջ։

«Մշակի» և «Արօրի» խմբ.

III

Թիֆլիս, 23 ապրիլի

Ձերդ սրբազնութիւն.

Առաջնորդարանում տեղի ունեցած երէկվայ ժողովում ընտրվել եմ յանձնաժողովի անդամ և ես։

Ցայտնելով իմ շնորհակալութիւնը բոլոր այն անձերին, որոնք պատւել են ինձ իրանց ընտրական քուէներով, պէտք է ներողութիւն խնդրեմ, որ անկարող եմ օգտվել ինձ արված մեծ պատւից հետևեալ պատճառով։

Մինչև այդ ընտրութեան կայանալը գոյութիւն ունէին Թիֆլիսում երկու յոբելեանական յանձնաժողովներ, մէկը Լէօի և Զարզարեանի նախագահութեամբ, միւսը Հ. Առաքելեանի նախագահութեամբ։

Վերջին յանձնաժողովի անդամները պատրաստակամութիւն յայտնեցին միանալու մի ընդհանուր կազմակերպութեան մէջ, եթէ երկու կողմերից ևս հաւասար թւով ներկայացուցիչներ ընտրվեն։ Եւ անկասկած՝ պարզ արդարամտութիւնը թելադրում էր, որ ներկայացուցիչներ ընտրելու գործը թողնված լինէր իրանց յանձնաժողովներին։

Այդ՝ երէկվայ ժողովը ինքն է վերցրել իր վրա ներկայացուցիչներ ընտրելու լիազօրութիւնը և թողնելով ընտրեալների ցուցակի առաջին յանձնաժողովի նախագահներին՝ հանել է ցուցակից երկրորդ յանձնաժողովի նախագահին։

Երկուսից մէկը. կամ պէտք էր ընտրել երկու կողմի նախագահներին և կամ պայմանաւորվել չընտրելու նրանցից ոչ մէկին. յամենայն դէպս այդ հանգամանքը պէտք է նախատեսնված լինէր ընդհանուր համաձայնութեամբ։

Գտնելով այդ գործողութիւնը իմ տեսակէտով ոչ էտիկական, պարտականութիւն եմ համարում յայտնել ձերդ սրբազնութեան, որ ես անկարող եմ ընդունել իմ ընտրութիւնը մինչև կատարված սխալի ուղղումը։

Ա. Քալանթար

IV

«Աղբիւրի» և «Տարազի» խմբագրութիւնը Թիֆլիսի թեմի առաջնորդի հրաւէրին՝ ուղարկել երկու ներկայացուցիչ, մասնակցելու ապրիլի 22-ին առաջնորդարանում կայանալիք ժողովին, հայ տառերի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յոբելեանական մասնաժողով ընտրելու համար, պատասխանել է պաշտօնական գրութեամբ, որ ափսոսնի է համարում իր մասնակցութիւնը այդ ժողովին, քանի որ «Աղբիւրի» և «Տարազի» խմբագրութիւնը մասնակցել է թօբմայում կայացած ընդհանուր ժողովին և ընտրված մասնաժողովին լիազօրութիւն է տուել որոշ հրամանով, Կաթողիկոսի հաստատած ծրագրով միայն կազմակերպել գործադիր բիւրօ իրան՝ թեմի առաջնորդի նախագահութեամբ։

Սակայն նախագահ սրբազանը չէ կարդացել այդ գրութիւնը։

V

Բացի դրանից վաճառականների աւագ Ա. Միքեանը գրաւորապէս յանձնած է եղել իր ներկայացուցիչ Ս. Կաֆեանին՝ յայտարարել, որ վաճառականութիւնը միանում է նոյն մասնաժողովի որոշման։ Ս. Կաֆեանը չը գիտենք սակայն ինչու, այդ յայտարարութիւնը չէ արել, այլ բաւականացել է միայն դուրս գալ ժողովից և մեկնել ու չը մասնակցել ընտրութիւններին։

Ի վերջոյ յայտնում ենք մեր հասարակութեան, որ յանձնաժողովից հրաժարվել են նաև Ց. Սլէնդիարեան և Ս. Մալխասեան։

ԳԱԶԱՆ ՀԱՅՐ, ԳԱԶԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆ

Բալախանի, 17 ապրիլի

«Արալօ-Կասպիսկի» ընկ. նաւթահանքում մաւլեօնչիկի պաշտօնով ծառայում էր Ախալքալաքի շրջանի Հաղլաթեան գիւղացի Ցովհ. Ղուկասեան անունով մի երիտասարդ։ Այդ երիտասարդը ամուսնացած է, ունէր երկու երեխայ և կին, որոնք ապրում էին հայրենի գիւղում։ Կինը անցեալներում մի նամակով խորհուրդ է տալիս ամուսնուն, որպէսզի իրանց տեղափոխէ Բալախանի, որովհետև գիւղի մէջ երեխաների վարակիչ հիւանդութիւններ կան։ Սակայն ամուսինը պատասխանում է, թէ «Աստուծոյ երկնքի տակ մահվանից խուսափել չէ կարելի, տեղափոխութիւնը ոչնչով չի օգնի», և խորհուրդ է տալիս շարունակել գիւղում մնալ։ Քիչ ժամանակ գիւղում մնալով՝ վախճանվում է մեծ երեխան, որից յետոյ սգաւոր մայրը ոչ մի մխիթարանք չը գտնելով և որդու մահվան կսկիծով բռնված ու միւս երեխային մահից ազատելու համար մի խումբ գիւղացիների հետ երեխային հետը առած գալիս է Բագու։ Կայարան են գնում կնոջ եղբայրը, ազգականները և Բալախանուց գալիս է ամուսինը։

Վերջինս շատ սիրալիր ընդունում է կնոջը, մի քանի ժամ կայարանում զբաղվում են, ապա երեկոյեան ժամը 8-ին ճանապարհվում են Բալախանի, ուր իբր թէ բնակարան ունի պատրաստած։ Սակայն նոյն գիշերը, շատ ուշ, ամուսինը մտնում է նաւթահանք առանց երեխայի, առանց կնոջ։ Երբ ծանօթները, միւս ծառայողները հարցնում են կնոջ մասին և աչքալուսի են տալիս, ամուսինը պատասխանում է, որ իրան խաբել են, կինը չէ եկել և իզուր տեղ քաղաք են տանել տալիս։

Անցնում է մի քանի օր. կնոջ այն բարեկամները, եղբայրը, որոնք դիմաւորել են կայարանում և ճանապարհել են Բալախանի, գնում են տեսնելու նորեկին, գիւղի գրութիւնից հարց ու փորձ անելու, բայց զարմանում են, որ ոչ ոք չէ լինում տանը։ Նրանց հարցին միւս ծառայողները պատասխանում են, որ Ցովհաննէսի կինը չէ եկել, նրան խաբել ու տարել էին քաղաք, բայց մենակ է վերադարձել։ Երբ մտնում են նաւթահանք և դիմում Ցովհաննէսին իմանալու թէ որտեղ է տեղաւորել կնոջը և երեխային, նա սառը կերպով պատասխանում է, որ հենց հետևեալ առաւօտն էլ յետ է ճանապարհել, այստեղ անյարմար է գտել բնակարանը պահել։ Եղբայրը մնում է տարակուսանքի մէջ և առաջարկում է հեռագրել, իմանալու ճիշդ է թէ չէ։ Ամուսինը դիմում է ծանօթներից մէկին և 2 րուբլի խնդրում իբր հեռագրի ծախս և հենց այն րոպէից էլ հեռանում նաւթահանքերի շրջանից։ Կնոջ եղբայրը, տեսնելով որ ինչոր մաւթը գործողութիւն է կատարվել, հեռագրում է հայրենիք. և երբ պարզվում է, որ քոյրը չէ վերադարձել ու փեսան էլ անյայտացել է, դիմում է ոստիկանութեան և մանրամասնութիւնը յայտնում։ Մինչ ոստիկանութեան տեղեկութիւններ իմանալը, Բալախանի գիւղի խաշնարածներից մէկը, մի թուրք, նաւթահանքից քիչ հեռու, «Մեծ աղի լիճ» կոչված վայրում, տեսնում է մի երիտասարդ կնոջ դիակ։ Անմիջապէս յայտնում են ոստիկանութեան։ Վերջինս հետ դիակի ընկած տեղն է գալիս կնոջ եղբայրը, որը և ճանաչում է այլանդակված քրոջ դիակը։ Մօր դիակից քիչ հեռու գտնում են նաև երեխայի դիակը։

Խեղճ կնոջ մարմնի երեք տեղերից վէրք հասցնելուց յետոյ կարել էին նաև կոկորդը, իսկ երեխային հենց շպրտել էին լճի մէջ, ուր և նա մահացել էր։

Հայ կնոջ դիակի լուրը յուզեց նաւթահանքերի ամբողջ հայ բանւորութիւնը։ Թաղման օրը, երբ մարդիկ սպասում էին Քրիստոսի յարութեան, մտադիր էին շատերը քաղաք, եկեղեցի, ընդհանուր խմբերով դիմում էին դիակի գտնված վայրը, ուր գիւղական հողատարով, տեսան մէջ թաթախված ընկած էր երիտասարդ կինը, իսկ կողքին՝ երեխան։

Տեսարանը սրտաճմլիկ էր. գազան ամուսնու և աւելի գազան հօր վարմունքը մոռացնել տալիս բանւորին Զատիկը։

Ենթադրում են, որ սպանութիւնը կատարված պիտի լինի ամսիս 5-ին, այսինքն հենց այն օրը, որ օրը հասել է կինը Բագու և երեկոյեան էլ ճանապարհվել Բալախանի։ Իսկ դիակը գտնվեց ամսիս 13-ին։ Այսօր ամսիս 17-ին կատարվեց թաղումը։

Ղուկասեան հրէշը անյայտացել է. ոստիկանութիւնը միջոցներ է ձեռք առել գտնելու։ Ս. Գարագաշ

ՍՊԻՏԱԿ ԾԱՂԿԻ ՏՕՆԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

I

Ախալցխա, 21 ապրիլի

Երէկ, Սպիտակ Ծաղկի տօնին, մինչև երեկոյ գարնանային տխուր օր էր. կարծես ինքը բնութիւնն էլ զգալով այդ օրվայ աջող եղանակի նշանակութիւնը՝ աշխատում էր ներդաշնակութիւն պահպանել իր և մարդկանց ուրախ տրամադրութեանց միջև։

Քաղաքային պարտէզը զարդարված էր դրօշակներով։ Փողոցներում տասիերը ձեռքներին շրջում էին տփնայք և պարոնայք, որոնց առաջարկած ծաղիկները ուրախութեամբ ընդունում էր հասարակութիւնը՝ տալով իր լուման մարդկութեան ոսկալի թշնամու՝ թոքախտի դէմ կռւելու միջոցների համար։ Քաղաքային դպրոցի և պրօգիմնազիայի աշակերտները դրօշակներով և երաժշտախմբի նուագածութեամբ շրջում էին քաղաքի գլխաւոր փողոցները։ Երեկոյեան դէմ զինուորական երաժշտախումբը սկսեց նուագել պարտիզում։ Բայց, դժբաղդաբար, շուտով եղանակը փոխվեց անձրևային, որ և շարունակվեց մինչև ուշ գիշեր։ Գիշերը տեղիս կլուբում, իբրև նոյն տօնի շարունակութիւն, կայացաւ պարահանդէս, ուր դարձեալ վաճառում էին սպիտակ ծաղիկ։

Քաղաքը լուսավառելու ոչ մի պատրաստութիւն չէր տեսնված։ Էլգրիմ

II

Դուշեթ, 20 ապրիլի

Ապրիլի 20-ին, շնորհիւ գաւառապետ Գուդիեվի, Մեզանում առաջին անգամ հանդիսաւոր կերպով կատարվեց Սպիտակ Ծաղկի տօնը։ Ամբողջ օրը քաղաքումս շրջում էին գանազան խմբեր ու սպիտակ մարգարտածաղիկ առաջարկում բնակիչներին. բոլորն էլ ընդունում էին սիրով և բառ կարողութեան դրամ ձգում տուփի մէջ։ Զինուորական նուագախումբը նուագում էր թէ փողոցներում և թէ գլխաւոր հրապարակում։ Չը նայելով անձրևային եղանակին, բաւական դրամ հաւաքվեց։ Ց. ք. Ապրիլեան

ՇԱՄՍԻ ԱՍԱԴՈՒԼԱԵՎ

Ցալտայում, ապրիլի 21-ին, սրտահարութիւնից յանկարծամահ եղաւ Բագուի յայտնի միլիօնատէր Շամսի Ասադուլաևը, 72 տարեկան հասակում։

«Каспій»-ն հետևեալ հետաքրքրական տեղեկութիւններն է հաղորդում հանգուցեալի մասին.

«Այնքան էլ սովորական չէր հանգուցեալ միլիօնատէրի կեանքն ու բաղդը։

«Երիտասարդ ժամանակ նա հասարակ սալյամչի էր Կօկօրեվի մօտ Սուրախանում։ Իր ծառայութեան մի քանի տարում Շամսին խնայեց փոքրիկ գումար, իր սայլերն ունեցաւ և յետոյ գնեց նաւթաբեր հողի մի թաղթ։

«Հէնց այստեղից էլ սկսվեց նրա հարստութիւնը և շուտով նա դարձաւ միլիօնատէր։

«Նա ամուսնացած էր մահմեդականուհու հետ, բայց յետոյ բաժանվեց նրանից և ամուսնացաւ լիւթերական ռուսուհու հետ։ Հանգուցեալի այս վարմունքը ազգականներից շատերը մինչև օրս չէին կարողանում ներել։

«Նա դրա պատճառով մշտապէս բնակվում էր Մոսկվայում, բայց երբեմն գալիս էր Բագու։

«Չը նայած որ հանգուցեալը ոչ մի կրթութիւն չէր ստացել, և համարեա անգրագէտ էր, բայց բնական ընդունակութիւնից շուտով սովորեց վարժ ռուսերէն և արտաքինով խոստիգենտի տպաւորութիւն էր թողնում։

«Հանգուցեալի կարողութիւնը հաշւում են մօտաւորապէս 10—12 միլիօն րուբլի։ Թէև վերջերս նրա գործերը շատ վատ գնացին, բայց կրկին կանոնաւորվեցին շնորհիւ Թագիևի և Հաջիևի. աջակցութեան։

«Շամսի Ասադուլաևը յայտնի բարեգործ էլ էր։

«Հանգուցեալից յետոյ մնացին այրին, երկու որդին՝ Միրզան և Ալին, երեք դուստրերը, որոնք ամուսնացած են։

«Հանգուցեալի մարմինը փոխադրվում է Բագու»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այսօր, երեկ. ժամը 8-ին, «Մշակի» խմբագրատան մէջ կը կայանայ երեկոյթ, նուիրված Րաֆֆիի յիշատակին, նրա մահվան 25-ամեայ տարեդարձի առիթով, մասնակցութեամբ խմբագրութեան անդամների, աշխատակիցների և հրաւիրեալ անձանց։ Երեկոյթից առաջ կը կատարվի հոգեհանգստի արարողութիւնը։ Այնուհետև կը խօսեն Ա. Քալանթար և Հ. Առաքելեան, յիշողութիւններ կը կարդայ Ց. Տէր-Գրիգորեան, Րաֆֆիի կեանքից դէպքեր կը պատմեն բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Մ. Զմշկեան, Օրբելի, Հախնազարեան. բացի այդ կկարդվեն Րաֆֆիի ստեղծագործներից։ Սկիզբն է ժամը 8-ին երեկոյեան։

— Հայոց Գրակ. Ընկերութեան այսօրվայ հերթական երեկոն դարձեալ նուիրված կը լինի Րաֆֆու յիշատակին։ Այս անգամ կը լինեն յարգանքի ազատ խօսքեր՝ նուիր-

մը փոխանակ լուծելու բալկանեան հարցը՝ մի նոր չարիք կը ստեղծէ բալկանեան պառակտված ժողովուրդների համար։ Այդպիսով իրագործված կը լինի երբեակ դաշնակցութեան միտումաւոր ու նենգ ծրագիրը, որ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ յայտնի «բաժանիր, կը տիրես»ը։

Սակայն այսքանով չը բաւականացաւ երբեակ դաշնակցութիւնը։ Նա Լօնդոնում տեղի ունեցած մեծ պետութիւնների կոնֆերենցիային կազմակերպել Անգլիայի նաւային ցոյցը, բլոկ կազմել՝ արգելելու Չեռնոգորիային գրաւել Սկիւտարը։ Նա բռնադատեց Նիկոլայ թագաւորին վերցնել քաղաքի պաշարումը այն մոմենտին, երբ հազարաւոր զոհերի ու անգին ծախսերի գնով քաղաքն արդէն անձնատուր լինելու կէտին էր հասել. և այս անարդար ակտը նա պատճառաբանեց նրանով, որ Սկիւտարը պէտք է Ալբանիային պատկանի։ Ինչու։ Որովհետև այսօրվայ հովանաւորեալ անկախ Ալբանիան վաղը Աւստրիայի պատառը պիտի դառնայ, այնքան աւելի համեղ պատառը, որքան նա աւելի պարարտ կը լինի, և, քանի յարմար առիթը ներկայացել էր Լօնդոնի կօնֆերենցիայում, ինչու Սկիւտարն ևս չը կցել նրան։ Սակայն այսքանով դեռ չի փակվում հարցը. խնդրի ամենայայտնի կողմն այն է, որ Աւստրիան մտադիր է Չեռնոգորիային հասցրած այս վնասը ծածկել ի հաշիւ սերբիական տերրիտորիայի. միանգամայն հակառակ լինելով, որ Չեռնոգորիան Սկիւտարի փոխարէն ստանայ թիւրքական նաւահանգիստներից մէկը կամ, ծայրայեղ դէպքում, քանի միլիօնի հատուցումն, նա մտադրեալ է անում իփէկը, Դիակօվօն կամ Նովի-Բազարի մի կտորը։ Ահա թէ մինչև ուր է հասնում երբեակ դաշնակցութեան տենդային գործունէութիւնը և մաքիավէլլեան քաղաքականութիւնը։

Այդ քաղաքականութեան թունաւոր ալիքները անարգել հասան նոյնիսկ մինչև Շվէյցարիա և, ստնակոխ անելով եւրոպական պետութիւնների մէջ ունեցած նրա չէզոք դիրքը, խլեցին նրա ներքին իրաւունքներից մէկը։ Մեր խօսքը վերաբերում է «Գօթարի համաձայնութեանը», որ կարողացան գլուխ բերել նորերս Գերմանիան և Իտալիան, մի համաձայնութիւն, որ իրաւունք է տալիս գերմանական և իտալական երկաթուղիներին այսուհետև անմիջական հաղորդակցութիւն ունենալ իրար հետ՝ անցնելով Շվէյցարիայի Սէն-Գօթար լեռան մէջ փորված թունելով և որը ժողովրդական մեծ յուզմունքների, բազմաթիւ ցոյցերի ու վայրագին բողոքների տեղիք տուեց Շվէյցարիայի յատկապէս ֆրանսիական կանտօններում։

Այսքանը, կարծում ենք, բաւական է պարզելու համար այն նպատակը, դէպի ուր դիմում է երբեակ դաշնակցութիւնը—հակակշռել երբեակ համաձայնութեանը ամեն գնով ու միջոցներով և գերակշռել նրան ամեն կերպ։

Տարօրինակ է սակայն, որ երբեակ համաձայնութիւնը այս բոլորի հանդէպ այնքան աչք փակեց, այնքան լուռ ու անտարբեր գտնվեց, որ այսուհետև նրան դժուար կը լինի զսպել իր ախոյեանին և պայքարել նրա դէմ՝ առաջն առնելու այն բարդութիւնների, որոնք կը յառուցվեն անխուսափելիօրէն Բալկանեան թերակղզում և դրանց հետևանքով՝ ամբողջ Եւրոպայում։

Ժընեվ Ա. Չ.

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 20 ապրիլի

Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութիւնը Զատկական տօների առիթով ստացել է նուէրներ՝ հանգուցեալ Ս. Սունդուկեանի որդիներից ի յիշատակ իրանց մօր 25 ր., տ. Ա. Վարդանեանից 25 ր., Սօֆիա Եգ. Միրաքեանից 15 ր., իշխանուհի կոյս Խօջամիրասեանի միջոցով հանգուցեալ Կ. Ջանջուղազեանի դուստրներից 10 ր., Ե. Պ. Բէլեաևվից 5 ր., տ. Նինա Ալիբէգեանից 3 ր., Եւգենիա Տ.-ից, Սօֆիա Մանդինեանից, Նինա Յովհաննիսեանից, Սիմօն-խան Բարխուդարեանից մի-մի գառը, տ. Ս. Պ. Գէորգեանից և այլ անձերից զատկահացեր և այլ մթերքներ։ Ստացվել է նաև յօգուտ Ընկերութեանս Թիֆլիսի նաւթարդիւնաբերական առևտրական ընկերութիւնից 50 ր., «Մշակի» խմբագրութեան միջոցով՝ ա) տ. Բաղդիեանից ի յիշատակ իր հանգուցեալ ամուսնու 25 ր., բ) Վ. և Զ. Գասպարեաններից 20 ր. և գ) Ա. և Հ. Բեօրէգչեաններից 10 ր. հանգուցեալ Սօֆիա Գ. Ղալամքարեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն։

Վերոյիշեալ բոլոր նուիրատուներին վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը։

Հայուհեաց Որբախնամ Ընկ. Վարչութիւն

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ երաժշտութեան զարգացմանը նպաստելու և հայ երաժիշտ-երաժշտագէտներին խրախուսելու նպատակով, վարչութիւնս, համաձայն Ընկերութեանս կանոնադրութեան § 1-ի և 2-ի և ընդհանուր ժողովի որոշման, սահմանեց հետևեալ մրցանակները, ամենաաջող ինքնուրոյն գեղարուեստական աշխատութիւնների համար։

I.—Ընկերութիւնս տալիս է իբրև մրցանակ 100 րուբլի ամենաաջող մանկական ինքնուրոյն երգերի համար։ Ուղարկված երգարանը իր մէջ պէտք է պարունակէ թւով 10 մանկական միաձայն և երկձայն երգեր ակկօմպանիմենտով։

Հաւասար թւով աջող երգեր գրողների միջև՝ ժիւրին բաժանում է մրցանակը։

II.—Ընկերութիւնս տալիս է իբրև մրցանակ 50 րուբլի ամենաաջող ռոմանս կամ խմբական երգ (բալլադա, լեգենդա) գրողին։

Մրցանակաբաշխութեան պայմանները։

1) Մրցանակաբաշխութեանը կարող են մասնակցել բոլոր հայ երաժիշտ-երաժշտագէտները։

2) Մրցանակաբաշխութեան համար պէտք է ներկայացնել բոլորովին նոր և ինքնուրոյն աշխատութիւն, որը ոչ մի տեղ տպագրված չը պէտք է լինի և ոչ էլ հրապարակով կատարված որևէ համերգում կամ հանդէսում։

3) Աշխատութեան վրա չը պէտք է գրած լինի հեղինակի ազգանունը, այլ որևէ ծածկանուն, իսկ նոյն ծածկանունը կրող փակ ծրարում պէտք է յիշված լինի հեղինակի ազգանունը և մանրամասն հասցէն, որը կը բացվի միայն մրցանակաբաշխութիւնից յետոյ, եթէ արժանացած լինի մրցանակի։

4) Մրցանակի չարժանացած աշխատութիւնները և փակ ծրարները վերադարձվում են հեղինակին նոյնութեամբ, վարչութեանս միջոցով (до востребованія)։

5) Ժիւրիի կողմից մրցանակի արժանացած աշխատութիւնների ձեռագիրները մնալու են Ընկերութեանս գրադարանում։ Միայն հեղինակի ցանկութեամբ և հաշւով կուղարկվեն պատճէնները։

6) Աշխատութիւնները պէտք է ուղարկել մինչև 1913 թ. նոյեմբերի 20-ը, որից յետոյ ստացված աշխատութիւնները ի նկատի չեն առնվի։

7) Հրապարակով առաջին անգամ կատարելու իրաւունքը պատկանում է Ընկերութեանս։

8) Մրցանակաբաշխութեան համար վարչութեանս կից կազմված է մասնագէտներից բաղկացած յատուկ ժիւրի։

9) Թէ աշխատութեան և թէ փակ ծրարի վրա պէտք է անպատճառ յիշել «յանձնել մրցանակաբաշխութեան ժիւրիին» բառերը։

Վարչութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Правленіе Армянскаго Музыкальнаго Общества. Евангуловская, 8, председательницѣ Ю. И. Спендіаровой.

Վարչութիւն

Յ. Գ.—Խնդրում ենք միւս թերթերին և հանդէսներին արտատպել։

Նոյն

ԿՈՉ

Դերբենտի հայ հասարակութիւնը ցանկանալով պատւել իր հարազատ որդի՝ ժողովրդական բանաստեղծ Խաչատուր Սամուէլեան Շահնազարեանցի (Շահիր-Խաչատուր) 50-ամեայ գրական գործունէութիւնը, ընտրեց մի յոբելեանական մասնաժողով այս մասին աշխատելու համար։

Մասնաժողովս արդէն ստացել է կառավարութիւնից թոյլտւութիւն և որոշել յոբելեանական հանդէսը կատարել այս տարվայ մայիսի 18-ին, Դերբենտի հասարական ակումբի թատերասրահում։

Արդ, յոբելեանական մասնաժողովս յայտարարելով այս մասին, խնդրում է այն անձանց և հիմնարկութիւններին, որոնք կը ցանկանային մասնակցել ժողովրդական բանաստեղծ Խ. Ս. Շահնազարեանի յոբելեանական հանդէսին, ցոյց տալ իրանց բարոյական աջակցութիւնը։

Հեռագիրներ, նամակներ և նուէրներ խնդրվում է ուղարկել մասնաժողովիս նախագահի հասցէով. Дербентъ, свящ. Тиграну Вартанянцу.

Նախագահ յոբ. մասնաժողովի՝
Տիգրան ք. Վարդանեանց
Անդամներ յոբել. մասնաժողովի՝ Ա. Շահբազեան, Յ. Սախարեան, Թ. Շահիջանեան
Անդամ քարտուղար՝
Ռուբէն Տէր-Գրիգորեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ երիտասարդ-թիւրքերը թեքված են մերձենալու Ռուսաստանին, սակայն նրանք նախ կամենում են պարզել սլաւօնների ցանկութիւնների սահմանները։

◆ Գերմանական լրագիրները յայտնում են, որ Ռուսաստանը և Ֆրանսիան խոշոր հողաբաժիններ են գնել Ալբանիայում։ Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի և Անգլիայի կառավարութիւնների միջև լիակատար համաձայնութիւն է կայացել ալբանական հարցում։

◆ Ֆրանսիական վեհաժողովը բացվելու է մայիսի 2-ին (15)։

◆ Ցետինիէ մեկնեց յատուկ սերբիական պատգամաւոր՝ թագաւորի նամակով։

◆ Վիէննայում տեղեկութիւն է ստացվել, որ չերնօգորցիք շտապով ամրացնում են Սկիւտարը և Տարաբօշը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

23 ապրիլի

ՕԴԵՍՍԱ։ Քննութիւնը պարզեց, որ մաքսատան երկու ծառայող յափշտակել են 172,000 ր.։

ՊՕԼՏԱՎԱ։ Սենատոր Շուլգինը 4 ժամ շարունակ հարցաքննեց փոխ-նահանգապետ Գօլօլօբօվին և միւսներին՝ նախկին պատգամաւոր Կուզնեցօվի գործի առիթով։

ՉԻՄԿԵՆԴ։ Լեռնային ուժեղ հեղեղից շատ տներ ու ջրաղացներ ջուրը քշեց տարաւ։ Լուրերի համաձայն, կան մարդկային զոհեր։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վերադարձաւ Կրիվօշէինը։ Գրաւվեց «Р. Молва»-ի № 130-ը։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ
ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ
Արժեթղթերի կուրսերը
24 ապրիլի

I կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	451 ր. — կ.
II » » »	352 ր. — կ.
III Ազնուակ. բանկ. »	333 ր. — կ.
4% Պետական րենտա	93 ր. 62½ կ.
5% Արտաք. փոխառ. 1906 թ.	103 ր. 37½ կ.
5% Ներքին » 1905 » I հրատ.	104 ր. 87½ կ.
5% » » II հրատ.	104 ր. 87½ կ.
5% Պետ. Ազնու. բանկ. գր. թ.	101 ր. — կ.
4½ » » » »	90 ր. 62½ կ.
4% » » » »	89 ր. 37½ կ.
3½% » » » »	84 ր. 37½ կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	101 ր. — կ.
4½% » » » »	90 ր. 75 կ.
4% » » » »	90 ր. 75 կ.
5% Արտաք. փոխառ. 1908 թ.	105 ր. 25 կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լոնդոն 10 ֆ. ստեր.	95 ր. — կ.
Բեռլին 100 մարկ	46 ր. 39 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37 ր. 68 կ.
Թաւրիզ 10 դրան	1 ր. 73 կ.
Կ. Պոլիս 1 լիրա	8 ր. 65 կ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

1913 թւի ապրիլի 18-ից մինչև 1914 թ. ապրիլի 17-ը։
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 6—10 ժ. 16 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 34 ր., Գանձակ 3 ժ., Եւլախ 4 ժ. 31 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 6 ր. եր., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.։ Պօստատար գնացքը № 4—10 ժ. 16 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 1 ժ. 6 ր. գիշ., Գանձակ 4 ժ. 16 ր. առ., Եւլախ 6 ժ. 15 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 10 ժ. 46 ր. առ., Բագու 3 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 8—6 ժ. 29 ր. եր., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 50 ր. եր., Գանձակ 11 ժ. 23 ր. գիշ., Եւլախ 1 ժ. 1 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 4 ժ. 42 ր. առ., Բագու 7 ժ. 53 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106 (Մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—4 ժ. 23 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 41 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 7 ր. ցեր., Եւլախ 5 ժ. 19 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 29 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ.—Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. 51 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 56 ր. ցեր., Բաթում 11 ժ. 8 ր. գիշ.։ Մարդատար գնացքը № 7—4 ժամ 40 ր. ցերեկվայ, հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 46 ր. եր., Բաթում 5 ժ. 40 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 9—10 ժ. 30 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 2 ժ. 31 ր. գիշ., Բաթում 10 ժ. 59 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 107 (մարդատարի արագութեամբ ապրանքների համար)—2 ժ. 48 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 8 ժ. 20 ր. առաւ., Բաթում 10 ժ. 18 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պօստատար գնացքը № 4/3—12 ժ. 51 ր. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 10 ր. եր., Ալէքսանդրապօլ 11 ժ. 48 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 12 ր. գիշ., Ուլուխանլու 5 ժ. 40 ր. գիշ. (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 10 ժ. 15 ր. առ., Ջուլֆա 11 ժ. 42 ր. ցեր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 24/23 (միայն II և III կարգի վագոններով)—8 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 3 ժ. 23 ր. գիշ., Ալէքսանդրապօլ 6 ժ. 57 ր. առ., Էջմիածին 12 ժ. 10 ր. ցեր., Ուլուխանլու 12 ժ. 38 ր. ցեր., Երևան 1 ժ. 33 ր. ցեր.։ Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 14/13—12 ժ. 46 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 8 ժ. 13 ր. առ., Ալէքսանդրապօլ 11 ժ. 50 ր. ցեր., Կարս 4 ժ. 18 ր. ցեր.։

ԲՈՐԺՕՄ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—8 ժ. 2 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 41 ր. առ., Բօրժօմ 1 ժ. 31 ր. ցեր.։ Մարդատար № 19/20—3 ժ. 18 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 59 ր. ցեր., Բօրժօմ 9 ժ. 2 ր. երեկ.։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 5—9 ժ. 35 ր. եր.։ Պօստատար գնացքը № 3—9 ժ. 1 ր. առ.։ Մարդատար գնացքը № 7—3 ժ. 53 ր. ցեր.։ Խառն գնացքը № 107—2 ժ. 12 ր. գիշ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Պօստատար գնացքը № 4—9 ժ. 16 ր. երեկ.։ Մարդատար գնացքը № 8—5 ժ. 54 ր. ցեր.։ Մարդատար գնացքը № 10—8 ժ. 40 ր. առ.։ Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 38 ր. գիշ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պօստատար գնացքը № 4Д./3—7 ժ. 32 ր. եր.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 26/25—(II և III կարգի վագոններով)—10 ժ. 50 ր. առ.։ Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 16/15—7 ժ. 28 ր. առ.։

ԲՈՐԺՕՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 17/18—11 ժ. 7 ր. եր.։ Մարդատար գնացքը № 19/20—7 ժ. 38 ր. առ.։

ՋՐԻ ԴԵՂԱՏՈՄՍ

Այլևս ինձլուէնցա գոյութիւն չունի։ Միջոց, որ ճնրգործում է վայրկենաբար։

Մէկ թղթակցի կողմից.—Բարեկամներիցս մէկը տուեց ինձ հետևեալ դեղատոմսը, որ կտրել էր լրագիրներից։ Գնացէք մօտակայ դեղավաճառանոցը և գնէք 60 գրան Կէֆալդօլ Ստօր 12 տաբլէտկաներում։ Մրսածութեան դէմ քնելուց առաջ ընդունէք երկու կամ երեք տաբլէտկա, վերևից ըմպելով որևէ տաք խմելիք, իսկ երկու տաբլէտկա էլ ընդունէք առաւօտեան անօթի։ Ցաւերը հանգստացնելու համար ընդունէք երկու տաբլէտկա միանգամից, իսկ նրանից յետոյ իւրաքանչիւր ժամը մի-մի տաբլէտկա, մինչև որ ցաւը կանցնէ։ Զարմանալի է, թէ ինչպէս այդօրինակ հասարակ միջոցը մեծ օգնութիւն է հասցնում։ Ես վերջում իմացայ, որ այդ միջոցը առաջարկված է Վիէննայի յայտնի մի հիւանդանոցի պրօֆեսօրի կողմից։ Ինչևիցէ՝ հետևեալ օրը առաւօտեան իմ մրսածութիւնը բոլորովին անցաւ։ Այժմ այդ դեղը ընդմիշտ պահում եմ իմ ձեռքի տակ, և հէնց որ իմ ընտանիքից որևէ մէկը մրսում է կամ որևէ հիւանդութիւն ունի, այսինքն՝ բէվմատիզմ, նէվրալգիա, գլխացաւ և այլն, իսկոյն և եթ դիմում ենք նրա՝ Կէֆալդօլ-Ստօրի տաբլէտկաների օգնութեան, հաւատացած լինելով որ նրանք վայրկենապէս կը թեթևացնեն ցաւերը։

(1) (П. 68245)

ՎՐԱՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՑԻՆԿՕԳՐԱՖԻԱՆ
ընդունում է ցինկօգրաֆիական ԿԼԻՇԷՆԵՐԻ պատուէրներ և պատրաստում է ճշդութեամբ, մաքուր և մատչելի գներով։
Большая-Ванкская ул. № 12.
(Հ. Կ.) 222. 8—8

ԱՄԱՌԸ Կիսլովօդսկ մեկնելով, ընդունում եմ գիշերօթիկ աշակերտներ՝ պատրաստելով նրանց հաստատութեան վկայական ստանալու, միջնակարգ դպրոցների բոլոր դասարանները մտնելու, զինուորական, ծովային, տեխնիկական, հողաչափական, թէ բարձր և թէ միջնակարգ դպրոցները մտնելու, օգոստոսին վերաքննութիւնների համար պատրաստվելու և այլն։ Պէտք է գրվել վաղօրօք։ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐԸ ԲԱՐՁՐ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵՆ։ Վերցնում եմ ինձ վրա ամբողջ պատասխանատուութիւնը իւրաքանչիւր աշակերտի վարքի համար։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Пирогова ул. д. № 2. А. Кивитъ. Անձամբ տեսակցելու համար՝ երեկոյեան ժամը 5—6-ը։
օ.մ. 327. 5—1

„Մշակի" խմբագրատանը
վաճառվում են
հետևեալ վիպական երկերը.
1) ՋՀՈՒԴ ՔՈՒՇԱՆ՝ վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահ-իարի . 1 ր. —
2) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, թարգմ. Ա. Սաֆարեանի . . . . 1 ր. 50 կ.
3) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստղագիտ. վէպ. Կ. Ֆլամմարիօնի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . . . . 1 ր. 50 կ.
4) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բօրդօյի, թարգ. Հ. Առաքելեանի — 60 կ.
5) ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . . — 50 կ.
6) ՀԱՅՐԵՆԱՋՈՒՐԿ, Ե. Սպիրիի, թարգ. Իս. Յարութիւնեանի . — 50 կ.
7) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, թարգ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. —
8) ՍԱՒԱՌՆՈՂ ՈԳԻՆ, վէպ. Յ. Սօլովեանի . . . . —40 կ.

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի 25%։
(5) 10—1

Զափհասների համար
ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ
Բժշկ. ֆէլդշէր Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

1) «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է 50 կ.։

2) «Տրիպէր (սուսանակ) եւ նրա բժշկութիւնը» բէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է 20 կ.։

3) «Ձեռնաշարժութեան տխուր հետևանքները» [illegible]։ Գինը 20 կ.։

4) «Սեռային ճշմարտութիւններ» յայտնի վէպիկը, շատ ծիծաղաշարժ 2-րդ հրատարակութիւն։ Գինը 15 կ.

5) «Միւսնույն գաղտնում», պատմուածք հայ-թուրքական կեանքից, գեղեցիկ նկարներով։ Գինը 7 կ.։

6) «Մեռակած զօրք եւ միլիցիա» Պիմէնովից թարգմանած։ Գինը 5 կ.։

Ուղարկում եմ բոլոր գրքերը միասին։ Պահանջողները պէտք է առաջուց ղրկեն գրքերի գինը մարկաներով ճանապարհած ախքը՝ բոլոր գրքերը միասին—17 կոպ. (Ընդպայման՝ գակադղոյ)։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г Есаянцу.
(Հ. Կ.) 41. 100—29

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
„ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔԻ"
№ 1-Ը
(240 մեծադիր երես)
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1) «Նոր-Հոսանքը», խմբագր., 2) «Կինը», Լևոն Շանթ, 3) Աղաւնու վանքը (ազգ. աւանդ.), բանաստ. Յովհ. Թումանեան, 4) Ազատութեան արշալոյսին, Արա—Ս., 5) Վայրէջք, բանաստ. Յովհ. Թումանեան, 6) Հօրեղբօր հարսանիքը, Կարէն Միքայէլեան, 7) Եղերգ, բանաստ. Տ. Գրէյի, թարգմ. Յովհ. Միրզայեանի, 8) Շրջմոլիկներ (պատմ.), Ուէն, 9) Ինչքան ծի՞լ կոկոն, 10) Ամենից առաջ, բանաստ. Դ. Դեմիրճեան, 11) Բէզուինի սէրը, Սէյրի, 12) Դուռս թակեցիր, 13) Ի՞նչ մոռացում, բանաստ. Լէյլի, 14) Մոռացումի երգերից, Արմենուհի Տիգրանեան, 15) Ժառանգութիւն, դրամա 4 գործ., Վ. Վալադեան, 16) Ցուցեր Տաճկահայաստանի ճանապարհորդութիւնից, Ա—Դօ, 17) Ազգային հարցը և դեմօկրատիան, Դ. Անանուն, 18) Ռուսաստանի առևտուրը Պարսկաստանի հետ, Գ. Խատիսեան, 19) Կեանք և փիլիսօփայութիւն (պրագմատիզմ), Ե. Ֆրանգեան, 20) Երազ և մեկուսացում, Լևոն Շանթի «Հին Աստուածներ», Ն. Աղբալեան, 21) ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.—Սէյրիի, «Ծիլ ու ծաղիկ», Ն. Աղբալեան, 22) ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ.—Ցեղի կուլտուրան։ Դպրոցական, ուսուցչական և գրական ֆոնդեր, Ա. Ղազարեան, 23) ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ.—Երկու հոսանք։ Ազնուականներ և հակաազնուականներ։ Սօցիալիզմի մուտքը և վրաց մտաւորականութեան շերտաւորումը։ Մարքսիստներ և ֆեդերալիստներ։ Վ. Ալէքսէև-Մեսխիևի յոբելեան։ Յակ. Ալիխանեան։ 24) ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ.—Պարսկաստանի անկախութիւնը և նրա մինիստրութիւնը, Ֆ—օ. 25) ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Բալկանեան դաշնակցութիւնը և պատերազմը, Nicol. 26) ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Միլիտարիզմի առաջխաղացումը, Արշակ Ջամալեան։ 27) Խմբագրութեան կողմից։ 28) Ստացված գրքեր։ 29) Յայտարարութիւններ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

ԿՈՎԿԱՍ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ		ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	
Տարեկան	7 ր.	Տարեկան	24 ֆր.
Կէս տարվանը	4 ր.	Կէս տարվանը	14 »
Երեք ամիսը	2 ր. 25 կ.	Երեք ամիսը	8 »

№ 1-Ը ԱՌԱՆՁԻՆ ՆԱՐԺԵՆԱՅ 1 Ր. 20 Կ.

Երկրորդ համարը յանձնված է տպագրութեան։
ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՆՔ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԻՆ ՇՈՒՏՈՎ ՈՒՂԱՐԿԵԼ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ.

Тифлисъ, редакція «Норъ-Осанкъ».
Tiflis (Caucase) Rédaction de la revue «Nor-Hossank».
328. 2—1 (Կ.) Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Ա. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՈՍԿԷ ԺԱՄԱՑՈՅՑ ԽՐՈՆՕՄԵՏՐ 56 ՊՐՕԲԻ

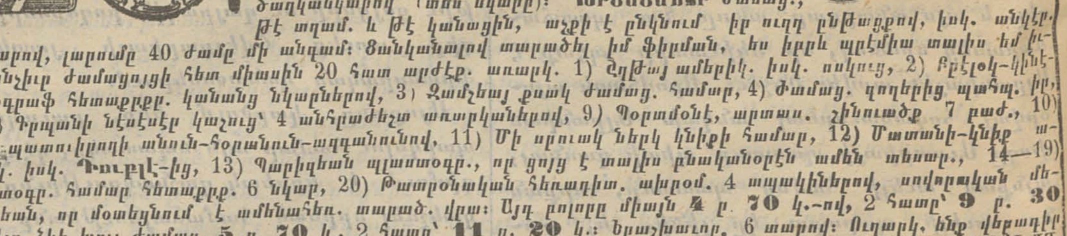

Փոխարէն 200 ր. արժէք. ոսկէ ժամացոյցի առաջարկում եմ միայն 4 ր. 70 կ.-ով խրօնօմետր ժամաց., որը իր ձևով և չքեղութեամբ չէ զանազանվում ոսկէ ժամացոյցերից, որովհետև ամենալաւ մասնագէտն անգամ դժուարութեամբ կը զանազանէ իսկականից։ Ժամաց. կորպուսը միանգամայն տափակ է, մի րուբլանոցի հաստութեան, ամերիկ. իսկական նոր ոսկուց, որը երբէք չէ կորցնում իր նախկին տեսքը, երեսի վրա օրիգին. ծաղկանկարով (տես նկարը)։ Խրօնօմետր ժամաց., թէ տղամ. և թէ կանացին, աչքի է ընկնում իր ուղղ ընթացքով, իսկ. անկեր. 15 քարով, լարումը 40 ժամը մի անգամ։ Ցանկանալով տարածել իմ ֆիրման, ես իբրև պրէմիա տալիս եմ իւրաքանչիւր ժամացոյցի հետ միասին 20 հատ արժէք. առարկ. 1) Շղթայ ամերիկ. իսկ. ոսկուց, 2) Բրելօկ-կինեմատօգրաֆ հետաքրքր. կանանց նկարներով, 3) Ջամեռայ քսակ ժամաց. համար, 4) Ժամաց. զողերից պահպ. իր, 5—8) Գրպանի նէսէսէր կաշուց՝ 4 անհրաժեշտ առարկաներով, 9) Պորտմօնէ, արտաս. շինուածք 7 բաժ., 10) Նկք. պատուիրակի անուն-հօրանուն-ազգանունով, 11) Մի սրուակ ներկ կնիքի համար, 12) Մատանի-կնիք ամերիկ. իսկ. Դուբլէ-ից, 13) Պարիզեան պլաստօգր., որ ցոյց է տալիս բնականօրէն ամեն տեսար., 14—19) Պլաստօգր. համար հետաքրքր. 6 նկար, 20) Թատրօնական հեռադիտ. ախրօմ. 4 ապակիներով, սովորական մեծութեան, որ մօտեցնում է ամենահեռ. տարած. վրա։ Այդ բոլորը միայն 4 ր. 70 կ.-ով, 2 հատը՝ 9 ր. 30 կ.։ Այդ ձևի խուլ ժամաց. 5 ր. 70 կ., 2 հատը՝ 11 ր. 20 կ.։ Երաշխաւոր. 6 տարով։ Ուղարկ. ենք վերադիր վճ. և առ. կանխաճ.։ Ճանապ. 40 կ., Սիբիր՝ 75 կ.։ Հասցէն՝ Складу часовъ И. ШТРУМФЕЛЬДЪ ВАРШАВА, Электоральная 11, отд 50.

(25, 9) (В. 21654) 3—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
ՃՎԷՅՅԱՐԱԿԱՆ ԳԻՐՔԸ 392 ԵՐԵՍ
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Դիմել Թիֆլիսում «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ», «Գիր», «Կենտրօնական», Բագւում «Посредникъ» և «Сотрудникъ», Պօլսում՝ «Արծիւ» գրախանութներին, որտեղ վաճառվում են հեղինակի միւս բոլոր աշխատութիւնները։ Մեծաքանակ գնողները կարող են դիմել «Հօրիզօնի» խմբագր. Վ. Ահարոնեանին։
(օ.մ.) 304. 5—3

Типографія канцеларіи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорис-Меликовская улица, домъ казенный